

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK ZA SOCIJALNI RAD

**UTICAJ SOCIO - EKONOMSKOG STATUSA PORODICE
NA USPJEH DJECE U OSNOVNIM ŠKOLAMA**

-Magistarski rad-

Kandidat:

Ajla Šorlija

Broj indeksa: 834/II-SW

Mentor:

Prof. dr. Sanela Šadić

Sarajevo, juli 2023. godine

ODSJEK ZA SOCIJALNI RAD

**UTICAJ SOCIO - EKONOMSKOG STATUSA PORODICE
NA USPJEH DJECE U OSNOVnim ŠKOLAMA**

-Magistarski rad-

Kandidat:

Ajla Šorlija

Broj indeksa: 834/II-SW

Mentor:

Prof. dr. Sanela Šadić

Sarajevo, juli 2023. godine

Sadržaj

UVOD	6
1. METODOLOŠKI OKVIR RADA	9
1.1. Problem istraživanja	9
1.2. Predmet istraživanja	10
1.3. Kategorijalni pojmovni sistem	10
1.4. Ciljevi istraživanja	13
1.5. Hipoteze istraživanja	15
1.6. Način istraživanja	15
1.7. Naučni i društveni značaj istraživanja	17
2. TEORIJSKE OSNOVE RADA	18
2.1. Definicija socioekonomskog statusa	18
2.2. Determinante socioekonomskog statusa	20
2.2.1. Prihod i prihod po glavi stanovnika kao determinante socioekonomskog statusa	21
2.2.2. Potrošnja kao determinanta socioekonomskog statusa	22
2.2.3. Siromaštvo kao determinanta socioekonomskog statusa	23
2.2.4. Uspjeh u obrazovanju kao determinanta socioekonomskog statusa	24
2.2.5. Zdravlje kao determinanta socioekonomskog statusa	26
2.2.6. Radni status kao determinanta socioekonomskog statusa	27
2.2.7. Veličina porodice kao determinanta socioekonomskog statusa	27
2.2.8. Godine / starost populacije kao determinanta socioekonomskog statusa	28
2.3. Prediktori akademskog uspjeha učenika	29
2.3.1. Obrazovanje i važnost obrazovanja	29
2.3.2. Utjecaj porodice na uspjeh učenika u školi	30
2.3.3. Utjecaj okruženja na uspjeh učenika u školi	33
2.3.4. Utjecaj socioekonomskog statusa na uspjeh učenika u školi	34

3. REZULTATI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA	35
ZAKLJUČAK	57
LITERATURA.....	60
PRILOG 1. ANKETNI UPITNIK – UZORAK „UČENICI“	65
PRILOG 2. ANKETNI UPITNIK – UZORAK „RODITELJI“	67
PRILOG 3. ANKETNI UPITNIK – UZORAK „NASTAVNICI“	68
PRILOG 4. POPIS TABELA.....	69
PRILOG 5. POPIS GRAFIKONA	70

UVOD

Pored naslijeda i bioloških faktora razvoja ličnosti, sredina i sredinski faktori u koje uključujemo porodicu, školu i društvo u mnogome doprinose (ne)uspješnosti svakog pojedinca i zajednice u cjelini.

Porodica je osnovna cjelija društva koja je često definisana kao: "kolijevka društva", "veza između biološkog i socijalnog", "dio društvenog sistema", "primarna društvena zajednica". Priznali mi to ili ne, bez obzira na nivo našeg obrazovanja svi smo mi upoznati sa značenjem pojma »porodica« na ovaj ili onaj način.

Porodica je nezamjenjiva i najvažnija odgojna zajednica roditelja i djece, u kojoj se kreira, odvija i oblikuje život ljudske jedinke kroz proces odgajanja i socijalizacije. Prvi odgoj koji društvo daje djetetu je upravo odgoj u porodici, roditeljski dom je prva učionica, dok su roditelji prvi i najbitniji učitelji.

Kako smo svjedoci svakodnevnih promjena u društvu, možemo kazati da je i porodica 'pretrpjela' određene mutacije, ali je i dalje ostala jedan od primarnih nosilaca socijalizacije pojedinca koja u vremenu u kojem živimo danas ima ogromnu i tešku odgovornost. Porodica mora da brine o pravilnom razvoju djeteta, usvajanju znanja, razvoju intelektualnih snaga i vještina, interesa, sklonosti, morala, pozitivnog percipiranja kroz implementaciju prihvatljivih osobina ličnosti i karaktera. Porodica također, brine i o pružanju zaštite djetetu, osiguravanju njegovih potreba, te je zasnovana na emocijama, a okarakterisana je i zajedničkim stanovanjem i ekonomskom kooperacijom članova. To je i dalje primarna zajednica u kojoj se razvija ličnost djeteta čiji je zadatak da osigura optimalne uslove za pravilan fizički i psihički razvoj djeteta te da osigura njegovu pripremu za život u društvenoj zajednici (Maleš, 1988). Odnos roditelja i djece kao aktera važan je za rast i razvoj djece, njihov školski uspjeh, te i za psihičko i fizičko zdravlje djeteta.

U današnje vrijeme porodica je suočena s brojnim problemima. Naime, osiguravanje djetetovih psiholoških, socijalnih i fizičkih potreba kako je navedeno u definiciji porodice usko je povezano sa socio-ekonomskim statusom jedne porodice. „Obitelji funkcioniraju u okviru društveno-ekonomsko-kulturalnih prilika, stvarajući pri tome posebne uvjete za život i rad svojih članova“ (Vrcelj, 1996).

Socioekonomski status apstraktan je pojam koji se sastoji od više elemenata, od kojih se u društvenim naukama najčešće spominju tri, i to: materijalno stanje, stupanj obrazovanja i zaposlenost (Vončina 2013). O socio-ekonomskom statusu porodice pisali su brojni znanstvenici

40-ih i 60-ih godina prošlog stoljeća, a pritom je reciprocitet odnosa socio-ekonomskog statusa porodice i uspjeha djece u školi postala inspirativna tema mnogih znanstvenika. Generalno je poznato da pojedinci višeg socio-ekonomskog statusa imaju bolje fizičko i mentalno zdravlje od pojedinaca nižeg socio-ekonomskog statusa. Pojedinci nižeg statusa su više izloženi stresnim životnim događajima i intenzivnjem utjecaju tih događaja na fizičko i mentalno zdravlje nego pojedinci višeg socio-ekonomskog statusa (Škrokov, 2014). Socijalni i ekonomski faktori, kao što su prihodi, obrazovanje i zaposlenje mogu značajno uticati na to kako porodica funkcioniše.

Pod školskim uspjehom se podrazumijeva uspješan razvoj osnovnih životnih vještina, savladavanje školskih sadržaja, te prilagođavanje učenika socijalnoj sredini (Zloković, 1998; McCoy i sur., 2005; Beabout, 2006; prema Mikas, 2012).

Najznačajniji porodični faktori koji utiču na uspjeh djeteta u školi su: socio-ekonomski status porodice, socio-kulturni status porodice, porodični odgoj, saradnja porodice i škole, obrazovanje roditelja, djetetova inteligencija te okruženje. Može se reći da je porodica primarni faktor socijalizacije djeteta, pa kao takva svakako utiče na djetetov kognitivni, emocionalni i socijalni razvoj, ali i na uspjeh u školi. Porodica je dužna obavljati svoju društvenu ulogu i kao takva ispuniti određene uslove kao što su: skladni socijalno - pedagoški porodični odnosi, dobre ekonomske prilike, te organizacija života u porodici (Rečić, 2013).

Porodica može direktno i indirektno uticati na školski uspjeh djece (Šimić, Šašić, Klarin, Prokopović, 2011). Porodica je također fokusirana na osiguravanje materijalnih uslova koji će olakšati postizanje uspjeha. Siromašna djeca često nemaju adekvatnu ishranu, žive u tamnim, vlažnim prostorima, bez osnovnih uslova, pribora, knjiga i mjesta za učenje. Roditelji im ne mogu pružiti pomoć i podršku za učenje ili to čine uz velika odricanja, a to direktno utiče na njihov školski uspjeh. Za razliku od njih, bogatije porodice mogu stvoriti takve uslove, pružiti pomoć i podršku za razvoj potencijala svoje djece (Ridge, 2009). Djeca iz obitelji niskog socio-ekonomskog statusa postižu lošije rezultate u školi od prosječnih i onih bolje stojećih (Sirin, 2005; White, 1982).

Istraživanja koje je provodio C. Jencks (1988) pokazala su da porijeklo, odnosno obiteljska sredina imaju veći utjecaj na uspjeh nego koeficijent inteligencije (Vrcelj, 1996). Uzajamna saradnja porodice, škole i zajednice doprinosi boljim obrazovnim rezultatima kod djece, njihovom razumijevanju svijeta oko sebe i adekvatnom razvoju osjećaja vlastite vrijednosti, sposobnosti i sigurnosti. Ta saradnja se ostvaruje na način da roditelji postanu aktivniji u školi, da pomažu djeci u izradi domaćih zadataka i obaveza, da prisustvuju roditeljskim sastancima. Komunikacija u porodici je također bitan faktor. Dakle, adekvatna uključenost roditelja je

najbolji način za stvaranje pozitivnog okruženja za učenje svakog djeteta. Roditelji i učitelji dijele odgovornost da pomognu djeci da ispune obrazovne ciljeve i zadatke. Djeca, bez obzira na socio-ekonomski status porodice iz koje dolaze, trebaju podršku u obrazovnom procesu. Škole mogu doprinijeti i pružiti podršku djeci koja odrastaju u materijalno nepovoljnim uvjetima kroz poboljšanu nastavu, predškolsko obrazovanje i jače veze s porodicama i zajednicama. Škola i zajednica trebaju da nastoje podržati roditelje i da im osiguraju resurse kako bi porodica preuzeila inicijativu za pravilan razvoj i obrazovanje svoje djece. Kada su škola i porodica u stalnoj komunikaciji, proces se odvija u konstruktivnom smjeru i djetetu postaje lakše da ostvari svoj potencijal.

Rezultati dosadašnjih istraživanja su pokazali da postoji povezanost između socio-ekonomskog statusa porodice i uspjeha djece u školi. Ovaj rad treba da pruži odgovore na pitanja u kojima mjeri pokazatelji socio-ekonomskog statusa porodice se odražavaju na postizanje dobrog, odnosno lošeg uspjeha djece u školi.

1. METODOLOŠKI OKVIR RADA

1.1. Problem istraživanja

Problem istraživanja u ovom radu veže se za probleme koji utječu na postizanje uspjeha u školi, jer istraživanja pokazuju da je slab uspjeh djeteta u školi kao i zainteresovanost i manjak motivacije za školu i učenje posljedica nepovoljnog socio-ekonomskog statusa. Porodica je najvažnija i najprirodnija primarna sredina neophodna za pravilan razvoj i formiranje djeteta, ali isto tako porodica određuje u kom smjeru će biti usmjeren razvoj djeteta u užem i širem smislu, te njegov fizički, emotivni, socijalni i intelektualni razvoj. Učenje pojedinca traje cijeli život, ali odgoj i obrazovanje u najranijim godinama koje porodica može pružiti je nezamjenjivo. Pred porodicu se tako postavljaju brojni zahtjevi od strane društva, a jedan od njih svakako jeste da djetetu obezbijedi socio-ekonomsku stabilnost kako bi pravilno odrastalo, napredovalo i postizalo uspjeh, kako na obrazovnom nivou tako i u drugim aspektima njegova života koji su značajni za uspešan razvoj djeteta.

Djeca izložena socio-ekonomskim rizicima ostvaruju lošija obrazovna postignuća, dok za razliku od njih djeca iz porodica gdje su socio-ekonomski prilike povoljne postižu znatno bolji uspjeh u školi. Također, neophodno je otkriti i one faktore koji mogu biti razlog neuspjeha (neadekvatni uvjeti stanovanja, problemi u porodici, siromaštvo, neobrazovanost roditelja). Djeca imaju bolji uspjeh u školi kada im njihovi roditelji pružaju podršku u organiziranju vremena i prostora za učenje, izrade domaćih zadaća i za aktivno podučavanje kod kuće. Obrazovanje ima značajnu funkciju u svakom društvu. Institucionalizacija obrazovanja, pored toga što se zasniva na usvajanju niza pravila i društvenih vrijednosti, ogleda se i kroz znanje i sposobnosti kojima pojedinac ovladava u procesu obrazovanja. Na ovaj način pružaju se jednake šanse te se otvaraju mogućnosti mijenjanja statusa pojedinaca stečenog rođenjem ili nasljedstvom. Škole su ustanove koje putem obrazovanja i nastave nastavljaju proces odgoja koji je započet u porodici. Koherencija porodice, škole i zajednice može kreirati pozitivne rezultate samo ukoliko postoji volja i spremnost svih aktera ka kreiranju istih ciljeva.

1.2. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ogleda se u koleraciji utjecaja socio-ekonomskih prilika porodice na uspjeh djece u osnovnim školama. Dakle, glavni zadatak je sagledati uzročno-posljedične veze socio-ekonomskog statusa porodice i uspjeha djece u školi. Predmet istraživanja bitno se odnosi i na poteškoće u postizanju uspjeha u školi, te kako i u kojoj mjeri socio-ekonomiske prilike mogu utjecati na postizanje uspjeha djece u školi. Neophodno je utvrditi i one faktore koji mogu biti uzrok neuspjeha (poput problema u porodici, neadekvatnih uvjeta stanovanja, siromaštva, neobrazovanosti roditelja, nezaposlenosti roditelja, veličine porodice i sl.). Utvrđivanjem ovih socio-ekonomskih problema porodice došlo bi se do saznanja u kolikoj mjeri svaki od tih socio-ekonomskih problema utječe na uspjeh, odnosno neuspjeh djece u školi. Naime, predmetom istraživanja se govori o društvu koje dovode i porodicu u nepovoljnu situaciju, te na djelovanje društvenog institucionalno-organizacionog aparata u borbi protiv navedenog.

Vremensko određenje predmeta istraživanja: Ovo istraživanje planirano je provesti u vremenskom periodu od maja 2022. do avgusta 2022. godine. Prostorno određenje predmeta istraživanja je realizirano na području Bosne i Hercegovine, grad Sarajevo. Također, bit će anketirani roditelji i djeca osnove škole u Bosni i Hercegovini. Disciplinarno određenje predmeta istraživanja se sastoji u tome da će se istraživanje provesti pod naslovom „Uticaj socio-ekonomskog statusa porodice na uspjeh djece u osnovnim školama“ koje se realizira u okviru nauke o socijalnom radu. Problem je složene prirode i funkcioniра u sklopu niza pratećih pojava i procesa koji se odigravaju u porodici i u školi kao i njihovim međusobnim relacijama. Istraživanje je također i intradisciplinarno i realizovati će se u okviru sociološke znanstvene discipline sa osloncem na saznanja iz drugih nauka i naučnih disciplina kao sto su: pedagogija, socijalna psihologija, ekonomija i socijalni rad.

1.3. Kategorijalni pojmovni sistem

U okviru određenog predmeta istraživanja potrebno je objasniti tipski model predmeta istraživanja, koji se sastoji od nekoliko činilaca:

- *Uslovi* kao činioci predmeta istraživanja podrazumijevaju socio-ekonomске uslove porodice koji vode ka postizanju dobrog odnosno lošeg uspjeha u školi. Interpretirat će se aktuelna situacija predmeta istraživanja kako bi se dobila što realnija i što sveobuhvatnija slika o problemu. Socio-ekonomski status porodice počinje utjecati na dijete prije rođenja i nastavlja utjecati na njega tokom djetinjstva i školovanja. Socio-ekonomski status odnosi se na društveni položaj, klasu pojedinca ili grupe. Mjeri se kao

kombinacija obrazovanja, dohotka i zanimanja. Socijalni i ekonomski faktori, kao što su prihod, obrazovanje, zaposlenje utječu na to kako živimo.

- *Subjekti* koji će se obuhvatiti u ovom istraživanju su: roditelji, učenici, država koja pruža ekonomsku potporu porodici i stručno osoblje škole. Svaki roditelj treba da nastoji da omogući djetetu adekvatnu potporu u socio-ekonomskom smislu. Učitelj učenika poznaje uglavnom iz škole, te su mogućnosti učitelja donekle i ograničene, dok roditelj poznaje djetetov cijelokupni razvoj od rođenja pa dalje i zna kolika je podrška i pomoć djetetu potrebna. U zajedničkom razgovoru koji uključuje iskustva roditelja i nastavnika, lakše je analizirati problem, primjetiti promjene, lakše je odgovoriti na mnoga nejasna pitanja.
- *Motiv, interes i cilj* ovog istraživanja je da se ukaže na poboljšanje/unapređenje socio-ekonomskog života djeteta. Dakle, treba se raditi na poboljšanju života djece u svakom smislu te riječi. Dijete školske dobi se razvija kroz interakciju raznovrsnih faktora. Porodica, škola i zajednica su najvažniji. Porodice same ne mogu postići svoj cilj, te je upravo zbog toga potrebna koordinacija djelovanja porodice, škole i zajednice. Nastavnici/učitelji trebaju biti obavješteni o bitnim informacijama i problemima vezanim za socio-ekonomsko stanje učenika. Svaki oblik saradnje škole i porodice ima svoje specifičnosti koje zavise od vrste i težine problema učenika, s jedne i mogućnosti porodice i škole da se angažuju u njihovom rješavanju s druge strane. Određeni procent učenika osnovne škole ima teškoće u praćenju nastave, učenju i usvajanju znanja u okviru određenih nastavnih predmeta, odnosno pojedinih nastavnih tema. Uzroci tih teškoća mogu biti različiti, najčešće su to socijalni, ekonomski uzroci i često nisu u domenu učenikovih intelektualnih sposobnosti. Ovi problemi često mogu utjecati na motivaciju djece.
- *Aktivnosti* se odnose na saradnju koju škola može pokrenuti u komunikaciji i aktiviranju roditelja. Samom aktivacijom roditelja doprinosi se njihovom interesovanju za socijalno i ekonomsko pomaganje djetetu. Od roditelja se očekuje da su adekvatno uključeni i zainteresirani za saradnju sa školom, da poštuju pravila škole, kao i da poštuju i uvažavaju potrebe svoje djece. Škola sa druge strane treba da poštuje i uvažava svakog roditelja, te da je u interesu škole da pomogne djetetu u njegovom socijalnom razvoju, a samim tim uz određene aktivnosti i uz saradnju sa roditeljima škola može omogućiti ekonomsku i poticajnu potporu porodici i djetetu. Znanje o porodičnom životu djece može pomoći nastavnicima i ostalim stručnim saradnicima da pripreme lekcije koje bolje odgovaraju potrebama učenika i da uključe lokalnu zajednicu u pružanju podrške

porodici. Saradnja škole i porodice u cilju pomoći učenicima sa problemima u učenju i usvajanju znanja treba da bude usmjerena na utvrđivanje osnovnih karakteristika problema, te na pokušaj utvrđivanja osnovnih uzroka i problema, zatim na razmatranje različitih mogućosti rješavanja utvrđenih problema, kao i razmatranje mogućosti otklanjanja uzroka problema. Uključivanjem roditelja u obrazovanje djece, djetetu se pruža podrška i znanje koje su mu potrebni za izvršavanje svakodnevnih obaveza.

- *Metode i sredstva* se baziraju na saradnji i aktivnijoj komunikaciji roditelja i škole u zajednici kao punopravnim partnerima u obrazovnom procesu. Komunikacija ne može biti realizovana samo ako je u pitanju neki problem. Naprotiv, komunikacija roditelja i škole treba biti stalna, kontinuirana, jer samo tako možemo doći do željenog rezultata u kreiranju ekonomske i socijalne potpore djeteta. Također, škole mogu poboljšati nastavu, materijalne uslove tako da nastavnici mogu posvetiti vrijeme učenicima, modifikovati lekcije i prilagoditi sadržaj učenicima, a ne samo grupi učenika. Sa druge strane, roditelji trebaju biti aktivniji u školi, također trebaju nadgledati i pratiti napredak svoje djece, pomagati djeci u izradi domaćih zadataka, te prisustvovati roditeljskim sastancima. Zajedničkim radom škola, porodica i zajednica mogu pomoći djetetu da zavoli školu, školski rad, da redovno ide na nastavu, da sa zadovoljstvom ispunjava školske obaveze, da pokazuje odgovornost prema sebi i drugima. Istraživanje na temu 'Uticaj socio-ekonomskih prilika porodice na uspjeh djece u školi' je interdisciplinarnog karaktera. U istraživanju će biti zastupljene sljedeće metode koje se inače primjenjuju u društvenim naukama: historijska metoda, metoda analize sadržaja dokumenta, metode ispitivanja (anketa i intervju), komparativna metoda, sinteza, deskripcija i statistički metod.
- *Efekti* ovog rada se odnose na razloge uticaja socio-ekonomskih prilika u porodici, te na uspjeh djece u školi. Nepovoljne materijalne prilike porodice dovode do poteškoća u zadovoljavanju svih potreba kao što su hrana, stanovanje, zdravstvena zaštita, nestabilni odnosi između roditelja, ranije napuštanje škole, djeteta i dr. Djeca koja dolaze iz takvih porodica trebaju snažnu podršku. Porodica, škola, zajednica zajednički mogu stvoriti okruženje u kojem će dijete moći ostvariti sve svoje potencijale i postići bolje obrazovne rezultate.

1.4. Ciljevi istraživanja

Svako naučno istraživanje ima svoje ciljeve koji mogu biti dvostruki, tako „u okviru određenja ciljeva razlikujemo dvije vrste (grupe) ciljeva: naučne i društvene“ (Termiz, 2009). Naučni ciljevi se odnose na „sticanje naučnog saznanja određenog obima i nivoa“ a društveni ciljevi su oni koji su usmjereni na dobrobit ljudi. U nastavku izdvajamo *naučne* i *društvene* ciljeve ovoga rada.

Naučni ciljevi su zadati nivoi naučnog saznanja koji se namjeravaju ostvariti naučnim istraživanjem i koji će biti sadržani u rezultatima istraživanja. Naučna deskripcija može imati razne domete i obuhvate, ali je ona prvi bitan, nužan nivo naučnog saznanja koji je uslov svih ostalih nivoa (Termiz, 2009). U ovom istraživanju najvažniji cilj je upoznavanje sa predmetom ovog istraživanja kao i prikupljanjem podataka sa ciljem ukazivanja na važnost socio-ekonomskog statusa porodice na uspjeh djece u osnovnim školama, te kako socio-ekonomske prilike jedne porodice djeluju na postizanje dobrog odnosno lošeg uspjeha u školi.

Osnovni cilj je da se sa pozicije nauke i naučnog stanovišta istraže sa mogućih aspekata, te da li je socio-ekonomski status jedne porodice doista najbitnija karika u uspješnom obrazovanju djeteta. Nakon toga, dobiveni podaci će se kroz naučnu klasifikaciju i tipologizaciju sistematizirati, dakle odrediti i predstaviti nam šta mi trebamo uraditi kako bi dobili naučno saznanje o predmetu kao cjelini i to prema kriterijumu stavova o ulozi porodice u obrazovanju djece. Naučni ciljevi treba da osiguraju pouzdane informacije, da dodatno i prošireno doprinose upoznavanju ove problematike, te da doprinesu razvoju i unapređenju socio-ekonomskih prilika porodica.

Naučna klasifikacija i tipologizacija je drugi nivo naučnog saznanja. Klasifikacija ili tipologizacija moguća je tek kada je pojava ili skup činilaca opisan i kada su oni opisom određeni. U istraživačkoj praksi naučna deskripcija i klasifikacija po pravilu idu zajedno (Termiz, 2009). Ovaj cilj istraživanja podrazumijeva doprinos razvoju saznanja o uticaju socio-ekonomskih prilika porodice na uspjeh djece u školi. U ovom radu klasifikacija podrazumijeva formiranje skale napretka i razvoja borbe porodičnih subjekata, ali i državnog aparata protiv lošeg socio-ekonomskog statusa porodice i utjecaja istog na uspjeh djece u školi kroz institucionalne apsekte i drugi angažman koji dolazi u paketu sa navedenim. Fokusirat ćemo se na uzroke i uvjete koji dovode porodicu do takvog položaja, ali ćemo i klasificirat metode djelovanja kojima se sprečavaju takvi problemi ili rješavaju problemi nastali njihovim nastankom i utjecajem na obrazovanje djece i mladih unutar porodice gdje vladaju takve prilike.

Naučnom eksplikacijom kao naučnim ciljem se nastoji steći "saznanje o uzročno posljedičnim odnosima, društvenim zakonima i o naučnim objašnjenjima," (Termiz, 2009). Cilj ovog istraživanja je utvrditi uzročno-posljedične veze između socio-ekonomskih prilika u porodici i uspjeha djece u školi. Nastojat će se sa naučne pozicije objasniti i interpretirati priroda problema, njene implikacije i sami korijeni, te će se akcentirati bitnost socio-ekonomiske podrške djetetu kao jednog od bitnih elemenata za uspjeh u školi, ali ne i nužnih.

Društveni cilj ovog istraživanja odnosi se na potrebu detaljnog definisanja veze između socio-ekonomskih prilika i uspjeha djece u školi, te posljedica koje uzrokuju neuspjeh učenika u školi kao i podizanje društvene svijesti o njegovoј rasprostranjenosti i ozbiljnosti. Društveni cilj je također što će se na temelju rezultata istraživanja moći osvijestiti javno mišljenje Bosne i Hercegovine o razvoju opće opasnosti po kvalitetu obrazovanja, te ostvarenja uspjeha kod djece u školi pod utjecajem socio-ekonomskog statusa porodice i implikacija, kao i u suzbijanju istog, te o posljedicama i cjelokupnoj problematici koja nastaje iz ovakvog stanja. Navedene mjere ne uključuju samo državni aparat, već i same subjekte, odnosno pripadnike takvih porodica u kontekstu postpreventivnog djelovanja. Najveća korist ovog istraživanja jeste upućivanje na razvijanje svijesti građana Bosne i Hercegovine, te njenih političkih lidera, kao i lidera drugih institucija i centara za slične aktivnosti o tome koliko je složen i važan problem na koji upućujemo. Država treba da osigura da buduće generacije budu spremne za rješavanje izazova koje život u zajednici uključuje. Izgradnja snažnih škola i zajednica igra ključnu ulogu u poboljšanju postignuća učenika kroz saradnju sa porodicom što omogućava mladima pripremu za uspješan život.

1.5. Hipoteze istraživanja

Nepovoljne socio-ekonomski prilike porodice kao što su: loši ekonomski uvjeti, neobrazovanost roditelja, loši uslovi stanovanja, siromaštvo, nasilje u porodici mogu negativno uticati na uspjeh djeteta u školi.

Posebne hipoteze:

PH1 Djeca čiji su roditelji višeg stepena obrazovanja imaju pozitivan uticaj na uspjeh djece u školi.

PH2 Loši ekonomski uslovi mogu imati utjecaj na slabiji uspjeh djece u školi.

H3 Nepovoljne stambene prilike negativno utječu na uspjeh djece u školi.

H4 Višečlane porodice se mogu u pojedinim slučajevima smatrati uzrokom lošijeg uspjeha učenika u školi. Roditelji s većim brojem djece nemaju dovoljno vremena da se posvete njihovim individualnim potrebama niti da kontroliraju izvršavanje školskih obaveza.

1.6. Način istraživanja

Istraživanje u ovom radu je teorijsko-empirijskog karaktera. Teorijske osnove odnose se na prikupljanje podataka u pogledu dosadašnjih istraživanja, te u pogledu stanja na terenu shodno problemu i predmetu rada, dok se empirijski dio istraživanja odnosi na praktičnom istraživanju i interpretaciji tako stečenih podataka, na osnovu metode ispitivanja.

Osnovne metode koje će biti korištene u ovom istraživanju su:

- Analiza i sinteza - ovom metodom se otkriva "sastav i struktura cjeline (sistema), odnosi, veze, razna svojstva, uloge i funkcije činilaca u egzistenciji cjeline." Metoda se prvoshodno koristila u stvaranju teorijske osnove istraživanja sa ciljem da se rasvjetli problem istraživanja i time omogući fokusiranje predmeta istraživanja, definisanje osnovnih pojmova, utvrđivanje ciljeva i zadataka kao i na istraživačke hipoteze.

Opštenaučne metode koje će biti korištene u ovom istraživanju su:

- Hipotetičko - deduktivna opštenaučna metoda - ova metoda se primjenjuje jer se njen predmet odnosi na društvenu stvarnost i jer ona počiva na selektivnom i provjeravanom, potvrđenom društvenom iskustvu u raznim vremenima, na raznim mjestima i od mnoštva subjekata.

Metode prikupljanja podataka koje će biti korištene u ovom istraživanju su:

- Metoda analize sadržaja dokumenta i literature - kao jedna od glavnih metoda prikupljanja podataka u društvenim naukama uz aktiviranje naših misaonih i čulnih sposobnosti pomoći će nam da otkrivamo, definiramo i analiziramo podatke.
- Metoda ispitivanja je složena metoda neposrednog i istovremeno posrednog sakupljanja podataka o društvenoj stvarnosti (Termiz, 2009). Od tehnika istraživanja u ovom slučaju bi se koristila anketa. Anketa (anketni upitnik) bi bila provedena na već utvrđenom mjestu i uzorku, a to je OŠ "Šejh Muhameda ef. Hadžijamaković" u Sarajevu.

1.7. Naučni i društveni značaj istraživanja

Naučna opravdanost istraživanja na temu “Uticaj socio-ekonomskog statusa porodice na uspjeh djece u školi”, ogleda se u sticanju naučnog saznanja o predmetu istraživanja, odnosno o uticaju socio-ekonomskog statusa porodice na uspjeh djece u školi. Činjenice i informacije dobivene u ovom završnom radu mogu poslužiti za istraživanje tema sa sličnom tematikom i kao takav ovaj završni rad može biti osnova za dalje istraživanje.

Društvena opravdanost odnosi se na pouzdane podatke o uticaju socio-ekonomskih prilika porodice na uspjeh djece u školi, koja može koristiti porodici, školi i zajednici da na osnovu činjenica usmjere svoje aktivnosti. Porodica igra važnu ulogu u razvoju i obrazovnom procesu mladih. Kroz pozitivno uključivanje u obrazovanje djeca će pokazati zainteresiranost i kreativnost, te će postizati bolje rezultate u školi. Uspostavljanjem dobre komunikacije između škole, zajednice, kao i snažnim naporima da se roditelji uključe u obrazovanje svoje djece, pozitivno se utječe na dječije sposobnosti učenja.

2. TEORIJSKE OSNOVE RADA

2.1. Definicija socioekonomskog statusa

Socioekonomski status predstavlja status stila života u skladu sa mogućnostima. Drugim riječima, status ukazuje na to koliko se određena osoba, u finansijskom, obrazovnom, socijalnom i kulturološkom smislu razlikuje od neke druge osobe. Socioekonomski status ne obuhvata samo prihod već obuhvata i postignuća u obrazovanju, finansijsku sigurnost i subjektivnu percepciju društvenog statusa i društvene klase. Socioekonomski status također obuhvata prikaz kvalitete života, kao i mogućnosti i privilegije koje se daju ljudima unutar društva. Siromaštvo, konkretno, nije samo jedan čimbenik, već ga karakterizira više fizičkih i psihosocijalnih segmenata. Nadalje, socioekonomski status je dosljedan i pouzdan prediktor širokog niza ishoda u toku života, uključujući fizičko i psihičko zdravlje. Stoga je socioekonomski status relevantan za sva područja bihevioralnih i društvenih naučnih disciplina, uključujući istraživanje, praksu i obrazovanje.¹ Socioekonomski status (SES) definisan je kao kombinacija ekonomskog i društvenog statusa pojedinca.² Socioekonomski status odražava i mjeri se društvenim i ekonomskim statusom članova porodice. Ljudi općenito vjeruju da postoji jaka i stabilna korelacija između SES-a i dječijeg akademskog uspjeha i njihovog kognitivnog razvoja. Mnogi su istraživači otkrili da porodica može uticati na akademska postignuća učenika i da igra važniju ulogu od škole. Pozitivna korelacija između socioekonomskog statusa i akademskog uspjeha traje od djetinjstva do adolescencije.³ Socioekonomski status se može općenito definirati kroz finansijske, društvene kao i kulturne mogućnosti pojedinca. Tradicionalno socioekonomski status učenika uključuje obrazovanje roditelja, status roditelja i prihode unutar porodice, te sami sastav porodice. Prošireni socioekonomski status uključuje dodatne komponente u domaćinstvu, zajednici i školi.⁴

Socioekonomski status apstraktan je pojam koji se sastoji od više elemenata, od kojih se u društvenim naukama najčešće spominju tri, i to: materijalno stanje, stepen obrazovanja i zaposlenost. Materijalno stanje može se procjenjivati prema visini dohotka (prihodi od rada ili imovine, socijalni transferi) i prema bogatstvu (materijalna dobra, finansijska imovina i prava) kojima neko raspolaže. Nejednakosti u materijalnom stanju mogu se kvalificirati na različite načine, a za nejednakosti u dohotku često se koristi Ginijev koeficijent koji uzima u obzir cijelu

¹ Facesheet (2018). Education & socioeconomic status. str. 1.

² Baker E. (2014). Socioeconomic Status. Wiley Online Library, str. 1.

³ Qishan C., Yurou K., Wenyang G., Lei M. (2018). Effects of Socioeconomic Status, Parent–Child Relationship, and Learning Motivation on Reading Ability. Front. Psychol. str. 3.

⁴Cowan C. (2012). Improving the Measurement of Socioeconomic Status for the National Assessment of Educational Progress: A theoretical foundation. National Center for Education Statistics, str. 27.

raspodjelu dohotka, a može poprimiti bilo koju vrijednost u rasponu od 0 do 1. Kada bi postojala savršena jednakost (tj. kad bi svaka osoba imala jednak dohodak), Ginijev koeficijent bi bio 0. Što je vrijednost bliža 1, to je dohodovna nejednakost veća. To i nije neobično jer su visina dohotka i nejednakost dohotka bitno različiti koncepti koje ne bi trebalo poistovjećivati. Visina dohotka značajna je za pojedinca te u velikoj mjeri proizlazi iz stepena obrazovanja, vještina i napora koje pojedinac ulaže u ostvarivanje tog istog dohotka. S druge strane, dohodovna nejednakost značajna je komponenta društvenog sistema te proizlazi iz historijskog, političkog i ekonomskog konteksta.⁵

Socioekonomski status se odražava i mjeri društvenim i ekonomskim statusom članova jedne porodice. Ljudi općenito vjeruju da postoji jaka i stabilna korelacija između SES-a i dječijeg akademskog postignuća i njihovog kognitivnog razvoja. Mnogi istraživači su otkrili da porodično porijeklo također utiče na akademski uspjeh učenika i može da ima važniju ulogu od škole. Pozitivna ili negativna korelacija između SES-a i akademskog postignuća traje od djetinjstva do adolescencije. Međutim, neke studije su pokazale da SES ima malo ili nimalo uticaja na akademski uspjeh. Meta-analiza koju je sproveo White (1982) u više od 200 studijskih istraživanja pokazala je pozitivnu korelaciju između SES-a i akademskog uspjeha, sa prosjekom od 0,35 i mjerom srednje vrijednosti (medijanom) od 0,25. Druga meta-analiza koju je izvršio Sirin (2005) u više od 70 studijskih istraživanja objavljenih od 1990. do 2000. godine pokazala je da ne postoji jaka korelacija između SES-a i akademskog uspjeha. Prosjek je bio 0,29, a medijan 0,24. Obje ove meta-analize su pokazale odnos moderiran varijablama uključujući lične karakteristike učenika, definiciju SES-a, metodu mjerjenja SES-a, te mjerni indeks akademskog uspjeha. Lične karakteristike učenika, kao što su razred, godine, rasa ili etnička pripadnost, smatraju se važnim varijablama. Nekoliko studija otkrilo je da što je niži SES djece, to je lošiji njihov akademski uspjeh, te da je ovaj odnos konzistentan u svim uzrastima djece. Međutim, obje meta-analize su pokazale da se ovaj odnos postepeno smanjiva tokom vremena.⁶

⁵ Đurić B. (2015). Socioekonomski status roditelja i školski uspjeh učenika. Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci. str. 37.

⁶ Qishan C. (2018). Effects of Socioeconomic Status, Parent–Child Relationship, and Learning Motivation on Reading Ability“, Front. Psychol. str. 15.

2.2. Determinante socioekonomskog statusa

Socioekonomski status je mjera ekonomskog i društvenog položaja porodice u odnosu na druge porodice, koja se temelji na različitim varijablama odgovornim za društveni i ekonomski razvoj. Socio-ekonomski status koristi se u sociološkim istraživanjima, a mjerjenje SES-a važan je alat u deskriptivnoj analizi. Štaviše, SES je bio jedna od najjačih i najdosljednijih varijabli u objašnjavanju varijacija među društvenim skupinama i definiran je kao pokazatelj kombiniranih varijabli ekonomske i socijalne dobrobiti domaćinstva. Općenito, SES se posmatra kao latentna konstrukcija i mjeri se indeksom obrazovanja, zdravlja, siromaštva, prihoda i potrošnje.⁷⁸

Identifikovan je niz glavnih faktora koji određuju socio-ekonomski status. Prva od njih je promjena u načinu na koji istraživači analiziraju SES. Trenutna istraživanja će omogućiti korištenje raznovrsnih indikatora SES-a, kao što su porodični prihodi, obrazovanje majke i struktura porodice. Drugi faktor je društvena promjena u Sjedinjenim Državama, posebno u obrazovanju roditelja i strukturi porodice. Tokom 1990-ih, obrazovanje roditelja se dramatično promijenilo u povoljnem smjeru, djeca 2000-tih živjela su sa obrazovanim roditeljima nego djeca 1980-tih. Isto tako, smanjenje veličine porodice je također bilo dramatično. Tokom 1970-tih samo oko 48% djece uzrasta od 15 do 18 godina živjelo je u porodicama s najviše jednim bratom ili sestrom, dok je 1990-tih to iznosilo 73%. Treći faktor je fokus istraživača na ovim faktorima koji bi mogli utjecati na čvrstu vezu između SES-a i akademskog postignuća.⁹

U prošlosti je napravljeno više različitih studija o tome koje su to determinante socioekonomskog statusa, a u nastavku rada biti će prezentirane sljedeće:

- Prihod; prihod po glavi stanovnika (Income; Income Per Capita);
- Potrošnja (Consumption);
- Siromaštvo (Poverty);
- Postignuća u Obrazovanju/Obrazovni uspjeh (Educational Attainment);
- Zdravlje (Health);
- Radni status (Working Status);
- Veličina porodice (Family Size);
- Godine / Starost populacije (Age).

⁷ Nagaraju V., Nirmala Mani N., Reddy S. (2019). Determinants of the Socio-Economic Status (SES) – Literature Evidence. Think India (Quarterly Journal), Vol 22, Issue 4. str. 10457.

⁸ Šimić Šašić S., Klarin M., Proroković A. (2011). Socioekonomске prilike obitelji i kvaliteta obiteljske interakcije kao prediktori školskog uspjeha srednjoškolaca u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Makedoniji. Ljetopis socijalnog rada, 18 (1). str. 33.

⁹ Sirin S. (2005). Socioeconomic Status and Academic Achievement: A Meta-Analytic Review of Research”, Review of Educational Research, Vol. 75, No. 3. str. 417.

2.2.1. Prihod i prihod po glavi stanovnika kao determinante socioekonomskog statusa

Prihod se često smatra direktnim pokazateljem materijalnih resursa. Prihodi mogu doprinijeti kvaliteti zdravstvenog stanja ljudi omogućavajući onima s visokim prihodima da vode zdrav stil života. U Andersenovom zdravstvenom bihevioralnom modelu (1995) prihod ima važnu ulogu kao resurs za pristup zdravstvenoj zaštiti i korištenje zdravstvene zaštite. Stoga je veza između prihoda i zdravlja vjerovatno oblikovana dvosmjernim uzročnim mehanizmima. U literaturi se mijere koje ukazuju na finansijsku situaciju najčešće povezuju sa zdravljem i mortalitetom u starosti, u poređenju sa npr. obrazovnim nivoom i društvenim slojem.¹⁰ Finansijski kapital je oličenje finansijskih resursa (plate i drugi prihodi, štednja, krediti) na koje se ljudi oslanjaju da bi postigli svoje životne ciljeve, te da su ova sredstva pod uticajem postojeće politike i institucionalnog okruženja.¹¹ Bitno obilježje SES-a ne mora biti samo prihod, nego i prihod per capita ili prihod po glavi stanovnika. Dohodak po glavi stanovnika ili ukupan dohodak mjeri prosječan prihod ostvaren po osobi u određenoj oblasti u određenoj godini. Izračunava se dijeljenjem ukupnog prihoda nekog područja sa ukupnim stanovništvom tog područja. Dohodak po glavi stanovnika je nacionalni dohodak podijeljen s veličinom stanovništva.¹² Prema Businessdictionary.com (2016), prihod jedne porodice je “ukupna naknada koju primaju svi članovi porodice koji žive u istom domaćinstvu. Kompenzacija može uključivati plate, socijalno osiguranje/socijalnu zaštitu, izdržavanje djece, penzije, kapitalnu dobit i dividende”.

Novčani prihod je kupovna moć tokom određenog vremenskog perioda. Novčani prihod je jedan od važnih materijalnih resursa porodice i njegovo upravljanje uključuje upravljanje porodičnim prihodima kako bi se osiguralo da se uravnoteže porodične potrebe s ciljem smanjenja mogućih porodičnih problema i stresnih situacija koje se mogu odraziti na djecu i rezultirati lošijim uspjehom djece u školi. Kako je novac ograničen resurs, njime se mora pravilno upravljati kako bi se postigli zajednički ciljevi jedne porodice. Na novčana primanja utiču različiti faktori kao što su sposobnosti, vještine, lični odnos prema poslu i dobar odnos sa menadžmentom i kolegama. Ovi faktori su u velikoj korelaciji sa obrazovanjem pojedinca. Nivo porodičnih primanja u samoj pripremi učenika za školu je pokazatelj nivoa prihoda koji je porodici dostupan.¹³

¹⁰ Darin-Mattsson A., Fors S., Kåreholt I. (2017). Different indicators of socioeconomic status and their relative importance as determinants of health in old age. International Journal for Equity in Health, 16:173, str. 2.

¹¹ Abraham E. (2013). Determinants of Household Socio-economic Status in an Urban Setting in Ghana. Ghana Journal of Developement Studies, Vol. 13., No 1. str, 15.

¹² <https://www.investopedia.com/terms/i/income-per-capita.asp> (pristupljeno: 14.11.2022.)

¹³ Everlyne N. (2009). Relationship between socioeconomic status and academic achievement among secondary school students in Kakamega County, Kenya. Kenyatta University. str. 43.

2.2.2. Potrošnja kao determinanta socioekonomskog statusa

Potrošnja je upotreba dobara i usluga od strane domaćinstava i također može biti determinanta socioekonomskog statusa. Robu i usluge domaćinstvo nabavlja korištenjem različitih resursa.

Dakle, količina, vrsta usluga i dobara koje troši i koristi jedno domaćinstvo je određeno kvantitetom, vrstom primanja i resursa kojima jedno domaćinstvo raspolaze, kao i upotrebom tih resursa, brojem resursa potrebnih za nabavku dobara i usluga, te ukusima i preferencijama domaćinstva. Izdaci domaćinstva se ogledaju u iznosu potrošnje svih članova domaćinstva kako bi zadovoljili svoje svakodnevne potrebe, kao što su hrana, odjeća, stanovanje, energija, transport, trajna dobra, zdravstveni troškovi, slobodno vrijeme i mnoge druge usluge.¹⁴

Kontinuirana potrošnja je određena stalnim prihodima tako da ukoliko domaćinstvo ima zaduženja u tom slučaju najčešće manje troši i štedi. Također, štednja je u povezanosti i sa primanjima jedne porodice, što znači da veća primanja iziskuju manju štednju, dok manja primanja jedne porodice iziskuju veću štednju. Shodno tome, bogatstvo može dramatično varirati među različitim društvenim grupama koje imaju slične prihode.¹⁵

¹⁴ Manajit S., Samutachak B., Voelker M. (2020). Socio-Economic Determinants of Consumption Patterns in Thailand. Asia-Pacific Social Science Review 20(2). str. 39.

¹⁵ Wagner A. K., Mazzon J. (2013). Socioeconomic status and consumption in an emerging economy. Intern. J. of Research in Marketing 30. str. 9.

2.2.3. Siromaštvo kao determinanta socioekonomskog statusa

Siromaštvo je složen i višedimenzionalan problem i ono je usko povezano sa društvenim, ekonomskim, kulturnim, političkim i drugim aspektom. Fenomen siromaštva se javlja gotovo u svim zemljama, posebno u siromašnim, zemljama u razvoju i zemljama trećeg svijeta. Nije iznenađujuće da je smanjenje siromaštvo jedan od ciljeva održivog razvoja svake zemlje. Cilj održivog razvoja do 2030-te je iskorjenjivanje ekstremnog siromaštva (ljudi ispod granice siromaštva) s kupovnom moći manjom od 1,25 dolara PPP (paritet kupovne moći), te smanjiti najmanje polovinu broja siromašnih (muškaraca, žena i djece svih uzrasta). Centralna agencija za statistiku definiše siromaštvo kroz uskraćene životne uslove jedne porodice u kojoj mjesečni troškovi po glavi stanovnika nisu dovoljni da zadovolji minimalni životni standard.¹⁶

Nekoliko studija je ozbiljno ispitivalo socio-ekonomski status zbog njegovog uticaja na akademski uspjeh. Ispitivani su odnosi između porodičnih socio-ekonomskih karakteristika srednjoškolaca i njihovog akademskog uspjeha u engleskom jeziku u ruralnom predjelu Bangladeša. Rezultati su otkrili da su seoski učenici imali nizak nivo akademskih postignuća iz engleskog jezika, a u okviru ovog sveukupnog lošeg uspjeha, postojale su veze između porodičnog prihoda učenika i obrazovanja roditelja i njihovog akademskog postignuća u engleskom jeziku. Učenici čiji su roditelji imali viši nivo obrazovanja i bolja primanja su nadmašila učenike čiji roditelji imaju manja primanja, te su imali veće šanse da dobiju bolje ocjene u školi, kao i bolje ocjene iz engleskog jezika na ispitu u srednjoj školi. Također, upoređivan je socio-ekonomski status učenika sa njihovim rezultatima iz engleskog jezika na posljednjem testiranju. Dakle, otkriveno je da su učenici u višem dohodovnom razredu konstantno nadmašili učenike u nižem dohodovnom razredu. Sugerisano je da se pozitivna korelacija visokog porodičnog prihoda sa višim nivoom znanja učenika u engleskom jeziku može pripisati njihovom ranijem obrazovanju u privatnim srednjim školama engleskog jezika u poređenju sa učenicima nižeg ekonomskog statusa.¹⁷

¹⁶ Wintara H., Masbar R. (2021). Determinants of Socio Economic and Demographic Characteristics of Poverty in Aceh Province. International Journal of Business, Economics and Social Development Vol. 2, No. 2. str. 50.

¹⁷ Ghaemi F., Ghaemi Y. (2014). The relationship between socio-economic status and academic achievement in the efl classroom among Iranian University students. Journal of English Language and Literature Studies, Vol.2, No.1. str. 50.

2.2.4. Uspjeh u obrazovanju kao determinanta socioekonomskog statusa

Obrazovanje i socio-ekonomski status utiču na akademska postignuća učenika u obrazovanju. Studenti koji dolaze iz porodica gdje su oba roditelja bili fakultetski obrazovani uglavnom su postizali bolje rezultate. Statistički daleko veće šanse za tercijarnim obrazovanjem imaju djeca čiji su roditelji višeg stepena obrazovanja. U modernom društvu uticaj porodice igra vrlo važnu ulogu u akademskom životu učenika. Učinkovito učenje uključuje zajedničko sudjelovanje učenika, nastavnika i roditelja¹⁸. Taj trougao odnosa ne smije biti raskidiv. Također, uključenost porodice određuje emocionalni razvoj djeteta koji vodi ka kreiranju motivacije učenika za obrazovanje. Socioekonomski status porodice je također neizostavan segment koji utiče na akademska postignuća. Sva djeca imaju određene potrebe, bilo da se radi o potrebama fizičke ili sociološke prirode, koje kada se zadovolje pozitivno pridonose akademskom uspjehu djeteta. Potrebe mogu uključivati povoljnu atmosferu za čitanje, dobru ishranu, vrijeme provedeno u igri, nabavljanje knjiga i drugog materijala, te pohađanje najboljih škola. Sve to pomaže učenicima u sticanju učinkovitog učenja i dobrog uspjeha u školama.¹⁹ Kvalitetno obrazovanje ključno je za osiguravanje pravih ljudskih vrijednosti u društvenim i ekonomskim proizvodnim sektorima koji olakšavaju stvaranje materijalnih potreba i poboljšavaju životni standard.²⁰

Materijalna podrška i pomoć može da utiče na kvalitet obrazovanja te samim tim moraju biti pravilno raspoređeni. Iako se na obrazovanje često gleda kao na priliku za djecu da budu dio društva i da se socijalizuju prije samog ulaska na tržiste rada. Dobro je poznato da socioekonomski status porodice može značajno uticati na buduća obrazovna postignuća djeteta. Naravno, ti uspjesi u obrazovanju u mnogome doprinose uspješnosti na tržištu rada.²¹

Socio-ekonomski status porodice odražava sposobnost porodice da omogući materijalne resurse kao i resurse kojima se može mjeriti ekonomski status porodice. U praksi se ovaj pokazatelj uglavnom mjeri prihodima jedne porodice i nivoom obrazovanja roditelja. Porodica je polazna tačka razvoja subjektivne svijesti, karaktera i ličnosti učenika. Mnogi istraživači su zaključili da porodično porijeklo, prihodi u porodici i zanimanje roditelja pozitivno utiču na akademski uspjeh učenika. Neki tvrde da studenti sa povoljnijim socio-ekonomskim statusom imaju veću motivaciju, mogućnosti za obrazovanje kao i socijalnu podršku. O ovoj temi se elaborira u

¹⁸ Ahawo, H. (2009). Factors enhancing student academic Achievement in public mixed day Secondary schools in Kisumu East District Kenya. Maseno. str. 153.

¹⁹ Gobena G. (2018). Family Socio-economic Status Effect on Students' Academic Achievement at College of Education and Behavioral Sciences, Haramaya University, Eastern Ethiopia. Journal of Teacher Education and Educators, Volume 7, Number 3. str. 25.

²⁰ Astin, A. (1993). What matters in college? Four critical years revisited. San Francisco: Jossey-Bass. str. 15.

²¹ Taylor S., Yu D. (2009). The importance of socio-economic status in determining educational achievement in South Africa. Stellenbosch Economic Working Papers: 01/09. str. 7.

različitim studijima i možemo istaći da postoje različita gledišta o samom uticaju obrazovanja na socio-ekonomski status jedne porodice. Neki naučnici također ukazuju da je porodično okruženje u kojem odrastaju učenici nesumnjivo bitan faktor koji utiče na motivaciju za učenje.²²

Rezultati i analiza PISA (OECD's Programme for International Student Assessment) istraživanja je potvrdila značajnu povezanost socio-ekonomskog statusa i uspjeha učenika. Indikatori porodičnog okruženja reflektiraju razlike među učenicima, a posredno opisuju i značaj ostalih primjera u obrazovanju učenika kao što su različiti nivoi akademskog postignuća učenika koji potiču iz sličnih okruženja.²³

²² Bin X., Guandong S. (2022). The Impact of Family Socioeconomic Status on Learning Conformity among Chinese University Students:Self-Efficacy as Mediating Factor. *Sustainability* 14. str. 9845.

²³ Mrčela A. (2020). Utjecaj socioekonomskog statusa roditelja na obrazovne aspiracije studenata. Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet. str. 26.

2.2.5. Zdravlje kao determinanta socioekonomskog statusa

Studije o zdravstvenom sistemu stalno su otkrivale da postoje socio-ekonomske nejednakosti u pogledu pružanja zdravstvenih usluga. Članovi porodica s nižim socio-ekonomskim statusom u prosjeku imaju lošije zdravlje i umiru mlađi od onih s povoljnijim socio-ekonomskim statusom. Ove socio-ekonomske nejednakosti po pitanju zdravlja mogu trajati do najstarije dobi. Rezultati komparativnih studija pokazuju da veličina nejednakosti u demografskom smislu, tj. u apsolutnom ili relativnom broju oboljelih u određenoj grupi za određeni period (morbidity) u jedanaest europskih zemalja varira. Te zdravstvene nejednakosti postaju uočene u svim zemljama. Budući da se većina morbiditeta i mortaliteta javlja u doba starosti, ove nejednakosti mogu utjecati značajno na povećanje ekonomskog tereta javne potrošnje kako stanovništvo stari. U studijama koje govore o zdravstvenoj nejednakosti u dobu starosti, socioekonomski status se najčešće iskazuje kroz obrazovanje, društvenu klasu i prihode.²⁴

Općenito se smatra da socioekonomski status utječe na zdravlje pojedinca na tri načina²⁵:

1. socioekonomski status utječe na zdravlje putem mogućnosti kupovine lijekova i korištenja zdravstvenih tretmana;
2. kvaliteta zdravstvene navike tokom cijelog života se razlikuje na osnovu socio-ekonomskog statusa pojedinca; i
3. umjesto da socioekonomski status utječe na zdravlje, zdravlje utiče na socioekonomski status – manje zdravi učenici rijetko pohađaju školu, propuštaju više nastave i gradiva i kada odrastu najčešće imaju slabija primanja.

²⁴ Darin-Mattsson A., Fors S., Kåreholt I. (2017). Different indicators of socioeconomic status and their relative importance as determinants of health in old age. International Journal for Equity in Health, 16:173. str. 1.

²⁵ Baker E. (2014). Socioeconomic Status. Wiley Online Library, str. 1.

2.2.6. Radni status kao determinanta socioekonomskog statusa

Barker (1999) je definisao nezaposlenu osobu kao osobu koja je bez zaposlenja, koja je spremna da stupa u radni odnos i koja trenutno traži ili želi posao. Stopa nezaposlenosti se definiše kroz broj osoba koje su nezaposlene ili koje nisu u radnom odnosu u ukupnoj populaciji, te se ovaj broj prezentuje kroz procente. Prema Human Science Research Council-u (1985) nezaposlenost je situacija u kojoj je pojedinac bez posla, ali želi da radi posao.²⁶ Zapošljavanje se smatra jednim od glavnih alata u borbi protiv siromaštva. Ekomska teorija nalaže da bolje obrazovanje rezultira većom vjerovatnoćom zaposlenja. U mnogim zemljama srednjih i niskih prihoda postoji manjak visokoobrazovanih osoba, što samim tim rezultira visokom stopom nezaposlenosti.²⁷

2.2.7. Veličina porodice kao determinanta socioekonomskog statusa

Često se dešava da parovi žele da imaju više djece nego što općenito materijalno mogu izdržati. Pad životnog standarda, nedostatak adekvatne ishrane u djetinstvu, nedostatak adekvatnog obrazovanja, povećanje stope kriminala, prenaseljenost i brojni drugi problemi mogu biti posljedica negativnog razvoja i negativnih društvenih dešavanja, kao i neplanskog rasta broja stanovništva.²⁸

U većini slučajeva se obrazovaniji partneri odlučuju sa dobivanje jednog, eventualno dvoje djece i nemaju potrebu za prekomjernim brojem novih članova u porodici. Djeca takvih roditelja su u prosjeku obrazovanija od djece iz višečlanih porodica. Istraživanja pokazuju da je jedan od segmenata koji je presudan u odlučivanju veličine porodice zapravo sami prihod ili prihodi po glavi člana.²⁹ Prosječna populacija po domaćinstvu je generalno pala sa 2,80 u 1970-toj na 2,46 u 1990-toj godini. Prosječna populacija po domaćinstvu u Sjedinjenim Državama (SAD) je opala sa 3,27 u 1970-toj na 2,66 u 1990-toj godini. Veličina domaćinstva u narednih 20 do 30 godina imat će veliki utjecaj na buduće gradsko stanovništvo kao i na nastavak stambene izgradnje.³⁰

²⁶ Adeem M., Sibt-e-Ali M., Akhtar R. (2019). Socio-Economic Determinants of Employment: A Case study of Pakistan. Journal of Accounting and Finance in Emerging Economies Vol. 5, No 1. str. 250.

²⁷ Dunga S., Sekatane M. (2014). Determinants of Employment Status and Its Relationship to Poverty in Bophelong Township. Mediterranean Journal of Social Sciences MCSER Publishing, Rome-Italy, Vol 5., No 21. str. 165.

²⁸ Eboh A., Oremeyi A., Owoseni J. S. (2017). Socio-Economic Impact of Family Size Preference on Married Couples in Kogi State University Community, Anyigba, Kogi State, Nigeria. American Journal of Sociological Research, 7(4). str. 99.

²⁹ Liyanage L. (2020). Social and Economic Determinants of Family Size in Sri Lanka (In Reference to Kirillawala – West GN Division). IJISET - International Journal of Innovative Science, Engineering & Technology, Vol. 7 Issue 3. str. 156.

³⁰ Arthur J. (2005). Family size and its socio-economic implications in the Sunyani municipality of the Brong Ahafo region of Ghana, West Africa. str. 14.

2.2.8. Godine / starost populacije kao determinanta socioekonomskog statusa

Starost se definiše empirijski u odnosu na određeni događaj, te ga nazivamo studijskim događajem. Starost razlikuje ljude po tome koliko dugo su preživjeli. Starost ispitanika je direktno povezana sa sposobnošću za zaradu i rad pojedinca, dok su osobe u poodmakloj starosnoj dobi suočene sa činjenicom da im je mnogo teže raditi i zaraditi za egzistenciju. Dakle, možemo kazati da godine/starost predviđaju pozitivnu vezu sa sposobnošću za zaradu, ali također mogu da imaju negativnu vezu sa sposobnošću za zaradu.³¹

³¹ Nagaraju V., Nirmala Mani N., Reddy S. (2019). Determinants of the Socio-Economic Status (SES) – Literature Evidence. Think India (Quarterly Journal), Vol 22, Issue 4. str. 10458.

2.3. Prediktori akademskog postignuća učenika

2.3.1. Obrazovanje i važnost obrazovanja

Obrazovanje je jedna od najvažnijih potreba u našem životu. Čovjek je nepotpun bez adekvatnog obrazovanja. Obrazovanje nas uči kako razmišljati, kako pravilno raditi, kako donositi odluke; ukratko, govori nam kako da vodimo uspješan i smislen život. Pomoću obrazovanja lako se može razlikovati ispravno od neispravnog.³² Obrazovanje može promijeniti čovjekovo ponašanje. To znači da čovjek može unaprijediti svoje sposobnosti ukoliko izabere najbolju dostupnu alternativu u bilo kojoj situaciji s kojom se suoči. Samim tim pojedinac se razvija i priprema da usvoji najbolji pristup u rješavanju problema u bilo kojem trenutku. Obrazovanje je definisano kao 'sposobnost prilagođavanja u promjenjivoj situaciji i okruženju'. Obrazovanje je više od ekonomске investicije: ono je predstavlja suštinski doprinos od kojeg zavisi život, razvoj i opstanak čovjeka. Svi znamo da je odgovornost svakog pojedinca da se obrazuje; bilo da smo roditelji, odrasli, djeca ili nastavnici, u javnom ili privatnom sektoru. Kako god da vidimo potrebe i probleme, većina nas bi se složila da je uloga obrazovanja u pružanju prilika tokom cijelog života. Obrazovanje treba biti sredstvo za osnaživanje djece i odraslih da postanu aktivni učesnici u transformaciji društava i njihovih života. Učenje se također treba fokusirati na vrijednosti, stavove i ponašanja koja omogućavaju pojedincima da nauče živjeti zajedno u svijetu koji karakterizira raznolikost i pluralizam. Obrazovanje stoga ima ključnu dugoročnu ulogu u razvoju znanja i razumijevanja ljudskih prava, vrijednosti koje predstavljaju i vještina potrebnih za jačanje demokratske kulture.³³

Obrazovanje je jedan od važnih faktora u životu svakog pojedinca jer obrazovanjem osoba može adekvatno povećati određene osobine ličnosti kao što je inteligencija. Jedan od parametara koji se koristi za mjerjenje uspjeha učenika u obrazovanju bio je i sam učenikov akademski uspjeh. Akademski uspjeh se odnosi na to koliko uspješno učenik može savladati školsko gradivo i zadatke. U obrazovnom procesu, neki faktori utiču na postignuća učenika. Prije svega možemo govoriti o zajedničkim faktorima koji mogu uticati na obrazovni proces. Potom, vizuelni situacioni faktor koji uključuje stav, interesovanje i vjerovanje, tip škole, njenu istoriju, nastavni plan i program i raspoložive resurse. Također, jedan od faktora učenika uključuju zrelost i spremnost učenika, njegov interes, inteligenciju i vrijednost, njegovu nadu i težnje, njegovo fizičko zdravstveno stanje i samopouzdanje. Treće, kod nastavnika su faktori o kojima možemo govoriti u oblasti obrazovanja, obuke i iskustva nastavnika, njenog/njegovog odnosa prema

³² Bano A. (2019). Importance of education. IJBRITISH-209. str. 1.

³³ Fazilah I., Zaharah H., Azizah Y., Saran K., Noor A., Mohd A. (2019). The role of education in shaping youth's national identity. Procedia - Social and Behavioral Sciences 59. str. 444.

predmetu i učenicima, njegovog interesovanja, kao i njegove ličnosti. Četvrti je porodični faktor koji se odnosi na nezadovoljavajuće stambene uvjete.³⁴

Današnje dijete sutra će postati punoljetni građanin jedne zemlje. Obrazovanje koje stekne odrazit će se u budućnosti. Stoga treba imati na umu da se školsko obrazovanje mora fokusirati na neke važne aspekte koji doprinose razvoju djeteta od djetinstva do sazrijevanja. Novorođeno dijete zna samo za svoju porodicu i neke od svojih komšija. Ali kada počne pohađati školu, sastaje se sa drugom djecom i komunicira sa djecom i ljudima van kuće, što ga čini socijalizovanom osobom, jer kroz stvaranje novih poznanstava dijete se socijalizuje. Školsko obrazovanje je veoma važno za dijete.³⁵

2.3.2. Utjecaj porodice na uspjeh učenika u školi

Roditelji su od velike važnosti za razvoj i uspjeh njihove djece u školi a i van nje. Ipak, ne postoje priručnici i sigurne strategije za odgoj sretne, brižne, samopouzdane i uspješne djece. Roditelji daju sve od sebe sa informacijama koje imaju ili dobijaju da nauče svoju bebu da hoda i govori, potom pomažu mališanima da uče i da se igraju , kao i da pomognu maloj djeci da se spreme za uspjeh u školi. Nastavnici, također, marljivo rade na podsticanju akademskog uspjeha i socijalnog i emocionalnog razvoja svojih učenika. Dok rade s dobrim namjerama da usmjeravaju svoju djecu, roditelji i nastavnici nailaze na mnoge poteškoće na putu.³⁶ Porodice nekada mogu misliti da ne mogu pomoći svojoj djeci tokom obrazovanja njihove djece zbog njihovog akademskog nedostatka ili će pokušati pomoći svojoj djeci ponašajući se kao da su nastavnici, te samim tim mogu natjerati svoju djecu da smanje hiperaktivnost npr. slušanjem muzike ili provođenjem vremena sa svojim prijateljima itd. Međutim, nemaju sve porodice pedagoško predznanje, tako da uprkos uspjehu u akademskom postignuću nekada se može desiti da postoje propusti na drugim poljima npr. nedostatak motivacije, manjak socijalizacije. U nekim slučajevima porodice preuveličavaju problem kod djeteta nastojeći na takav način podstaći dijete na promjene. Neki roditelji idu do te mjere da sve školske zadaće djeteta roditelj radi u njegovo ime. Važno je imati na umu da su nastavnici odgovorni da pokažu djeci kako steći akademski uspjeh budući da imaju pedagoško obrazovanje. Škole treba da stimulišu porodicu i da ukazuju i regulišu porodičnu interakciju učenika tamo gdje je to neophodno. Da bi to učinila škola mora dobiti informacije o odnosu učenika i porodice i o njihovoj situaciji.

³⁴ Yulia H. (2017). Correlation between parental socioeconomic status and students' english achievement. Jurnal Pendidikan dan Pengajaran|Volume 4, Number 2. str. 75.

³⁵ <https://legalstudymaterial.com/wp-content/uploads/2020/07/The-importance-of-education-essay.pdf> (pristupljeno: 16.11.2022.)

³⁶ Voorhis F., Maier M., Epstein J., Lloyd C., (2017). The impact of family involvement on the education of children ages 3 to 8. MDRC. str. 22.

Naravno, da škole postignu ove ciljeve; važno je imati kontinuiran protok informacija između učenika, porodice i škole.³⁷ Porodični angažman kao motivator za uspjeh učenika je važna praksa koja je dala impresivne rezultate. Kraft (2017) je raspravljao o efektima stvaranja boljih komunikacijskih odnosa za otklanjanje barijera između porodice i škole. Otkrio je da su češće kontaktirani roditelji putem telefonskih poziva, povećali kod djece nivo akademskog uspjeha. Sama informiranost i angažovanost roditelja doprinijela je ažurnijem radu djece u školi. Također, je uradio studiju koja se bavila uticajem slanja kratkih bilješki roditeljima svake sedmice. Ove bilješke su sadržavale jednu tačku "pohvale" i jednu tačku "sugestije" za te učenike i roditelje. Nakon studija, Kraft (2017) je otkrio da su ove prakse imale pozitivan utjecaj na angažman učenika, rezultate na testovima, pa čak i na ispunjavanje domaćih zadataka. Vjerovatnije je da će roditelji uključeni u Kraftovo (2017) istraživanje ostvariti dio akademskog napretka tokom školovanja učenika do kraja školske godine.³⁸

Empirijska istraživanja su ukazala na prisustvo obrazovnih nejednakosti s glavnim fokusom na porijeklo djece na samom prijelaz iz osnovne škole u srednju školu. Ova istraživanja se odnose na uticaj varijabli porodičnog porijekla kao što su socio-ekonomski i obrazovni status roditelja, kao i njihovo porijeklo i regionalno porijeklo, a samim tim i posao kojim se bave.³⁹

Socio-ekonomski status porodice odražava sposobnost porodice da pristupi resursima kao što su materijalni i društveni resursi koji se koriste za mjerjenje objektivnog ekonomskog statusa porodice. Naučnici su ovaj pokazatelj uglavnom mjerili prihodima i nivoom obrazovanja roditelja. Porodica utiče na razvoj subjektivne svijesti, karaktera i ličnosti učenika. Mnogi istraživači su zaključili da porodično porijeklo, porodični prihodi i zanimanje roditelja pozitivno utiču na akademski uspjeh učenika. Neki također tvrde da učenici višeg porodičnog socio-ekonomskog statusa pokazuju veću motivaciju. Također, takva djeca imaju veće mogućnosti za obrazovanje i socijalnu podršku. Neki naučnici također ukazuju da je porodično okruženje u kojem odrastaju djeca nesumnjivo bitan faktor koji utiče na motivaciju za učenje. Međutim, efekti porodičnog socioekonomskog statusa na motivaciju učenika za učenje su različiti, što znači da će uticaj pristajanja na učenje, poslušnost tokom učenja kao i usklađenost tokom učenja biti različit.⁴⁰ Porodično porijeklo je ključno za život učenika i van škole i uključuje faktore kao

³⁷ Yörük A., Boyraz A., Akkuú A. (2012). Effect of families on students' achievement and success on science courses. Conference of the International Journal of Arts & Sciences, 5 (1). str. 99.

³⁸ Hall C. (2020). The Impact of Family Engagement on Student Achievement. Networks: An Online Journal for Teacher Research, Vol. 22. str. 2.

³⁹ Schmitt M., Kleine L. (2012). The Influence of Family-School Relations on Academic Success. Journal for Educational Research Online, Vol. 2., No. 1. str. 426.

⁴⁰ Bin X., Guandong S. (2022). The Impact of Family Socioeconomic Status on Learning Conformity among Chinese University Students: Self-Efficacy as Mediating Factor. Sustainability, 14. str. 9845.

što su socio-ekonomski status, dvoroditeljske u odnosu na jednoroditeljske porodice, razvod, roditeljsku praksu, karakteristike majke, veličinu porodice i okruženje. Zajednica je primarni agens socijalizacije i utiče na djetetov interes za školu i aspiracije za budućnost. Socio-ekonomski status (SES) djeteta najčešće se utvrđuje kombinacijom nivoa obrazovanja roditelja, njihovog zanimanja i nivoa njihovog prihoda. Studije su u više navrata otkrile da SES utiče na rezultate učenika. Učenici koji imaju nizak SES dobivaju lošije rezultate na testu i veća je vjerovatnoća da će napustiti školu. Utvrđeno je da učenici sa niskim SES-om imaju oko deset posto lošiji rezultat na nacionalnom nivou obrazovnih programa od učenika sa višim SES-om. Također se pokazalo da je SES nadjačao druge obrazovne uticaje kao što je ‘uključenost roditelja’. Vjeruje se da nizak SES negativno utječe na akademsko postignuće jer nizak SES onemogućava pristup vitalnim resursima i stvara dodatni stres kod kuće. Ekonomski poteškoće koje su uzrokovane niskim SES-om dovode do poremećaja u roditeljstvu, sve veće količine porodičnih sukoba i povećane vjerovatnoće depresije kod roditelja i kod jednoroditeljskih domaćinstava. Iz ovih razloga SES je usko vezan za kućno okruženje i moglo bi se reći da SES diktira kvalitet života djece u kući. Dosadašnja istraživanja su pokazala da djeca iz jednoroditeljskih domaćinstava ne uspijevaju tako dobro u školi kao djeca iz dvoroditeljskih domaćinstava. Postoji nekoliko različitih objašnjenja za ovaj jaz u postignućima. Jednoroditeljska domaćinstva imaju manje prihode, a postoji i nedostatak podrške za samohranog roditelja što povećava stres i konflikte. Samohrani roditelji se često bore s različitim problemima. Neka istraživanja su također pokazala da su samohrani roditelji manje uključeni u rad sa svojom djecom i stoga manje ohrabruju i imaju manja očekivanja od svoje djece od dvoroditeljskih porodica.⁴¹

⁴¹ Barry J. (2006). The effect of socio-economic status on academic achievement. Department of Sociology., str. 15.

2.3.3. Utjecaj okruženja na uspjeh učenika u školi

Djeci je potrebno sigurno, zdravo i stimulativno okruženje u kojem će odrasti i učiti. U toku školske godine djeca mogu provesti 6 do 8 sati u školi u kojoj okruženje igra značajnu/kritičnu ulogu u razvoju djeteta. Dijete generalno više vremena provodi u školskom dvorištu ili putujući do i iz škole. Ovo stanje zahtjeva pažljivo planiranje i organiziranje kako bi se optimiziralo obrazovanje, zdravlje i život djeteta. Stoga je školsko okruženje od najveće važnosti u oblikovanju i preoblikovanju intelektualnih sposobnosti djeteta. Podržavajuće i povoljno školsko okruženje obogaćeno sa dovoljno sadržaja za učenje, te povoljna klima čini učenike sretnijim, koncentrisanijim na svoje akademske aktivnosti i obaveze u konačnici koje rezultiraju visokim akademskim uspjehom. Okolina/sredina utiču na rast i razvoj pojedinca već od začeća. Obrazovni proces se odvija u fizičkom, socijalnom, kulturnom i psihičkom smislu. Za zadovoljavajuće učenje djeteta prijeko je neophodna odgovarajuća i adekvatna sredina. Povoljno školsko okruženje pruža neophodan podsticaj za učenje. Djeca većinu vremena provode u školi, a školsko okruženje utiče na uspješnost kroz nastavni plan i program, tehniku nastave i odnose.⁴² Uređenje škole i učionice igra beznačajnu ulogu tokom izvođenja nastave u međunarodnom obrazovnom istraživanju. Umjesto toga, fokus je na aktivnostima podučavanja i učenja, a školski prostor i učionice u kojima se te aktivnosti odvijaju često se i ne uzimaju u obzir. Samo se nekoliko istraživača u obrazovanju fokusira na odnos između arhitekture škole, učionica i učenja koje se odvija u tim školama i učionicama.⁴³⁴⁴⁴⁵

⁴² Usaini M., Abubakar N., Bich A. (2015). Influence of school environment on academic performance of secondary school students in Kuala Terengganu, Malaysia. *The American Journal of Innovative Research and Applied Sciences*, Volume 1, No. 6. str. 152.

⁴³ Stadler-Altmann U. (2015). Learning environment: The influence of school and classroom space on education. *Learning environment*. str. 2.

⁴⁴ Khan F., Begum M., Imad M. (2019). Relationship between Students' Home Environment and their Academic Achievement at Secondary School Level. *Pakistan Journal of Distance & Online Learning*. Volume: V, Issue II. str. 223.

⁴⁵ Shamaki T. (2015). Influence of Learning Environment on Students' Academic Achievement in Mathematics: A Case Study of Some Selected Secondary Schools in Yobe State – Nigeria. *Journal of Education and Practice*, Vol.6, No.34. str. 25.

2.3.4. Utjecaj socioekonomskog statusa na uspjeh učenika u školi

Socio-ekonomski status je spoj ekonomskih i socioloških elemenata kao i ekonomskog i socijalnog položaja pojedinca ili porodice u odnosu na druge na osnovu prihoda, nivoa obrazovanja i zanimanja. Za ispitivanje socioekonomskog statusa porodice provjeravaju se prihodi porodice, obrazovanje roditelja i zanimanje.⁴⁶ Porodično obrazovanje i socioekonomski status utiču na akademska postignuća učenika na bilo kom nivou obrazovanja. Roditelji studenata koji su fakultetski obrazovani imaju sve predispozicije da postignu bolje rezultate u obrazovanju. Djeca čije su porodice visokog stepena obrazovanja imaju statistički veće šanse za učešće u tercijarnom obrazovanju. U modernom društvu uticaj porodice igra veoma važnu ulogu u akademskom životu studenta. Efikasno učenje uključuje partnerstvo učenika, nastavnika i roditelja. Uključenost porodice određuje emocionalni i materijalni doprinos porodice koji određuje nivo motivacije učenika za obrazovanje. Socio-ekonomski status porodice na ovaj ili onaj način utiče na akademska postignuća.⁴⁷ Učenici u školama višeg socio-ekonomskog statusa obično pokazuju bolje rezultate na testovima i bolje ishode učenja od svojih vršnjaka nižeg socio-ekonomskog statusa. Neka istraživanja su pokazala da je efekat školskog socio-ekonomskog statusa na akademsko postignuće učenika čak jači od porodičnog socio-ekonomskog statusa.⁴⁸

Obaveza odgajanja djeteta uvijek je u rukama roditelja. Sociolozi smatraju da obrazovanje može biti instrument društvene promjene. Nije čudno zamisliti da roditeljska socio-ekonomска osnova može utjecati na akademski uspjeh djece u školi. Socio-ekonomski status roditelja ne utiče samo na akademski uspjeh, već također omogućuje djeci nižeg ekonomskog statusa intenzivnije natjecanje u obrazovnom smislu s vršnjacima višeg socio-ekonomskog statusa. Obrazovanje je alat razvoja. Širi umove, pomaže da adekvatno prepoznamo dobro i loše, te da poboljšamo ličnog stanja, kao i stanje zajednice. Dostupni su bogati izvori literature koji naglašavaju utjecaj socio-ekonomskog statusa na akademski uspjeh, poput onih koji su otkrili da djeca s boljim socio-ekonomskim statusom pokazuju bolji akademski uspjeh u poređenju s djecom lošijeg socio-ekonomskog statusa.⁴⁹

⁴⁶ Bhat M., Joshi J., Wani I. (2016). Effect of Socio Economic Status on Academic Performance of Secondary School Students. The International Journal of Indian Psychology, Vol. 3., No. 56. str. 95.

⁴⁷ <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1207284.pdf> (Pristupljeno: 17.11.2022.)

⁴⁸ Ye X., Xin X., Meixuan Z., Mian L., Wen J., Yun W. (2020). Links of family- and school-level socioeconomic status to academic achievement among Chinese middle school students: A multilevel analysis of a national study. International Journal of Educational Research, Volume 101. str. 56.

⁴⁹ Bhat M., Joshi J., Wani I. (2016). Effect of Socio Economic Status on Academic Performance of Secondary School Students. The International Journal of Indian Psychology, Volume 3, Issue 4, No. 56. str. 33.

3. REZULTATI EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

Empirijski dio rada odnosi se na anketiranje tri ciljne skupine ispitanika, a to su:

- učenici,
- roditelji i
- nastavnici.

Kroz analizu odgovora ove tri ciljne skupine, došlo se do važnih saznanja na temu socio-ekonomskog statusa i njegovog utjecaja na postignuća djece u osnovnim školama. Kako je već u teorijskom dijelu navedeno, postoji više različitih odrednica koje mogu imati uticaj na uspjeh djece u školama, a posebno je značajan socioekonomski status i njegov uticaj na uspjeh u obrazovanju ne samo na razini osnovnog, već i na razini srednjoškolskog ili čak univerzitetskog obrazovanja.

Kada je riječ o istraživanju, prije svega, važno je navesti lokaciju istraživanja, a to je OŠ "Šejh Muhameda ef. Hadžijamaković" u Sarajevu.

Istraživanje je sačinjavalo:

- 100 učenika,
- 10 nastavnika i
- 60 roditelja.

Za svaku od ciljnih skupina formiran je poseban anketni upitnik, te će se u nastavku prikazati odgovori za svaki od upitnika. U konačnici, komparacijom odgovora, ali i analizom podataka, dolazi se do relevantnih saznanja koja su vezana za ovu oblast. Odgovori ispitanika prikazani su tabelarno i grafički.

Istraživanje "Učenici" se sastojao od 100 učenika u dobi od 3. do 9. razreda (n = 100).

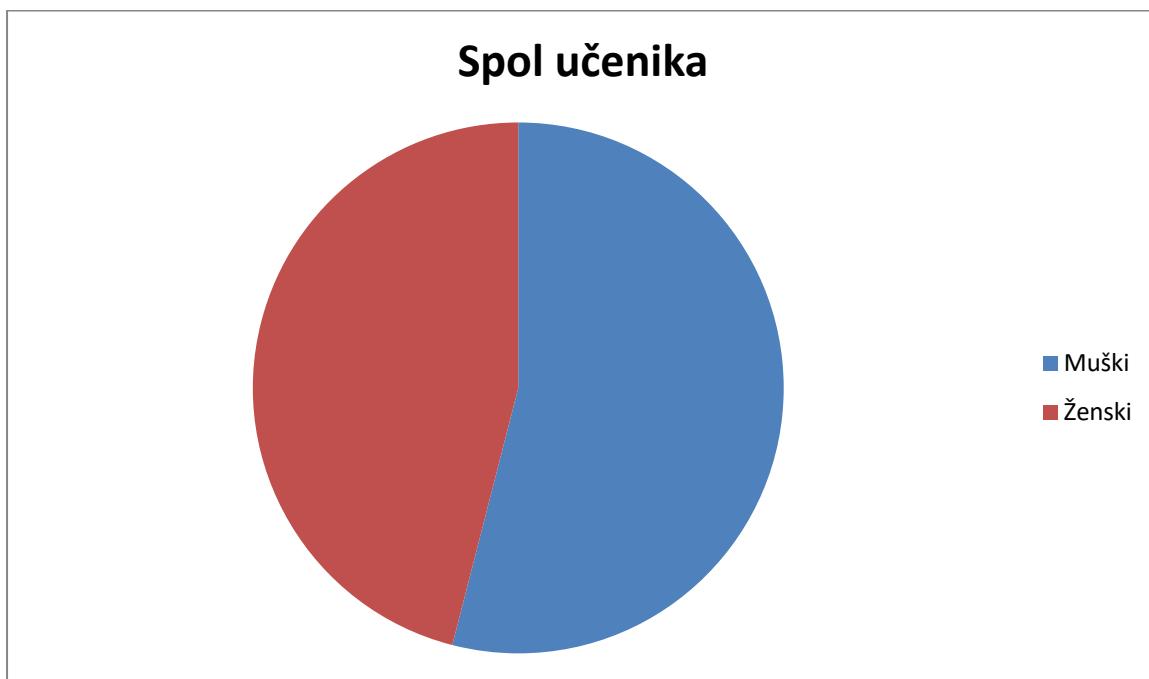
1. Spol:

- a. Muški
- b. Ženski

Tabela 1. Spol učenika

Odgovori	Broj odgovora	%
Muški	54	54%
Ženski	46	46%
Ukupno	100	100%

Grafikon 1. Spol učenika

Na osnovu prethodnog grafikona, može se zaključiti da je u istraživanju sudjelovalo ukupno 100 učenika, od čega je bilo 54% ispitanika muškog spola, i 46% ispitanika ženskog spola.

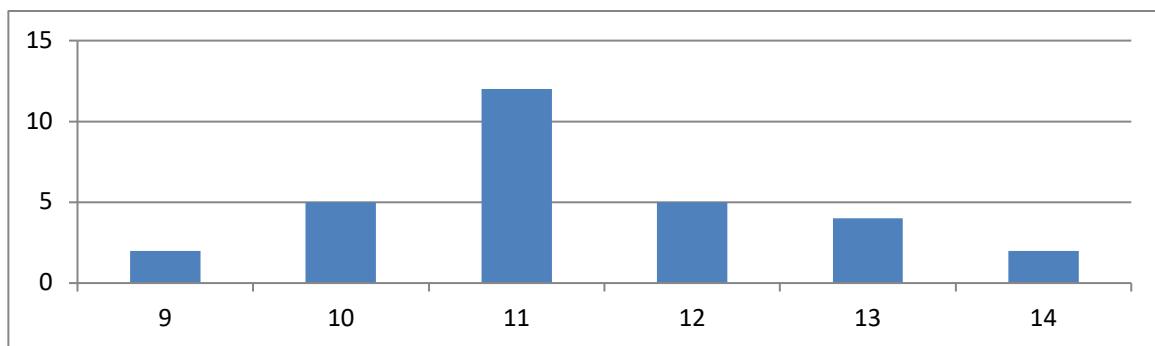
2. Godine:

- a. 9
- b. 10
- c. 11
- d. 12
- e. 13
- f. 14

Tabela 2. Godine ispitanika

Odgovori	Broj odgovora	%
9	6	6%
10	17	17%
11	40	40%
12	17	17%
13	14	14%
14	6	6%
Ukupno	100	100%

Grafikon 2. Godine ispitanika

Najveći broj ispitanika ima 11 godina, kao što se može vidjeti u rezultatima istraživanja, dok najmanje ispitanika ima 9 ili 14 godina.

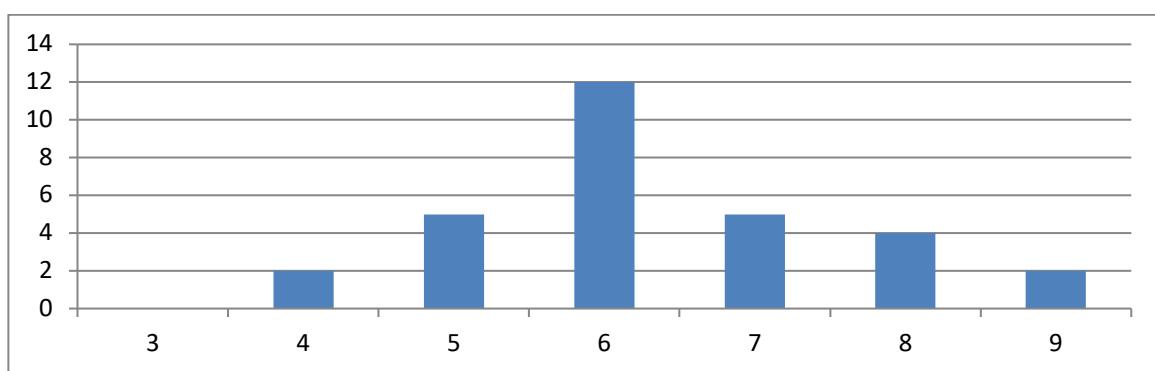
3. Razred koji pohađa učenik:

- a. 3
- b. 4
- c. 5
- d. 6
- e. 7
- f. 8
- g. 9

Tabela 3. Razred ispitanika

Odgovori	Broj odgovora	%
3	0	0%
4	6	6%
5	17	17%
6	40	40%
7	17	17%
8	14	14%
9	6	6%
Ukupno	100	100%

Grafikon 3. Razred ispitanika

Najveći broj ispitanika pohađa šesti razred osnovne škole (40 učenika), dok ih je najmanje u četvrtom i u devetom razredu (po 6 učenika).

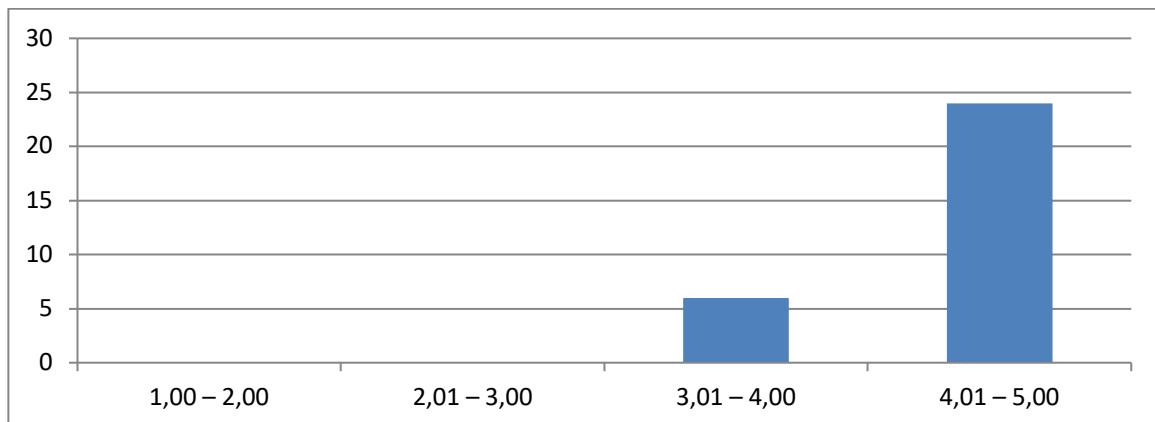
4. Prosjek ocjena u posljednjem razredu:

- a. 1,00 – 2,00
- b. 2,01 – 3,00
- c. 3,01 – 4,00
- d. 4,01 – 5,00

Tabela 4. Prosjek ocjena učenika

Odgovori	Broj odgovora	%
1,00 – 2,00	0	0%
2,01 – 3,00	0	0%
3,01 – 4,00	20	20%
4,01 – 5,00	80	80%
Ukupno	100	100%

Grafikon 4. Prosjek ocjena učenika

Najveći broj učenika, čak 80% njih je u prethodnom razredu imalo prosjek ocjena između 4,01 i 5,00. Njih 20% je imalo prosjek u prethodnom razredu između 3,01 i 4,00. U razmatranom uzorku nije bilo učenika sa prosjekom ocjena između 2,01 i 3,00, kao ni onih koji su imali prosjek ocjena između 1,00 i 2,00.

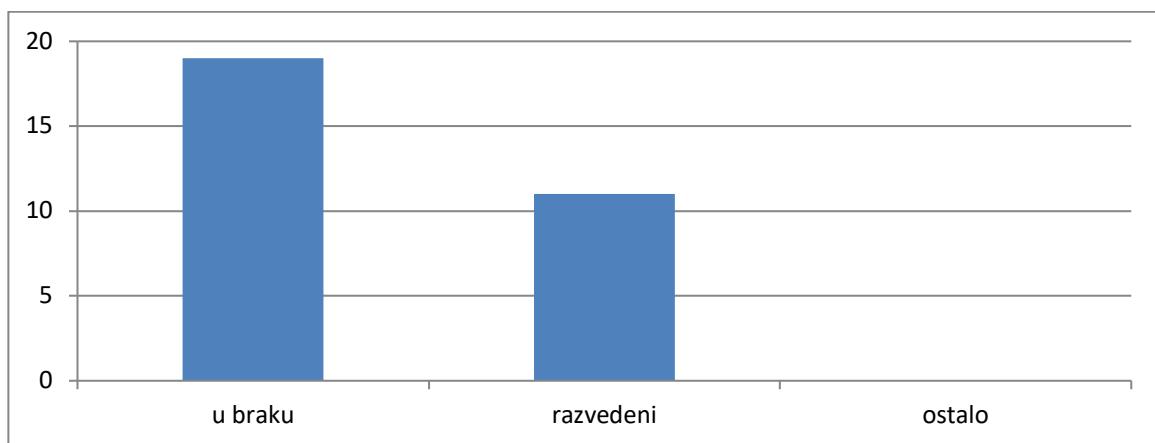
5. Moji roditelji su:

- a. u braku
- b. razvedeni
- c. ostalo

Tabela 5. Roditelji ispitanika

Odgovori	Broj odgovora	%
u braku	64	64%
razvedeni	36	36%
Ostalo	0	0%
Ukupno	100	100%

Grafikon 5. Roditelji ispitanika

Od ukupnog broja učenika koji su učestvovali u istraživanju, čak 64% njih imaju roditelje koji su u braku, dok 36% ispitanika ima razvedene roditelje.

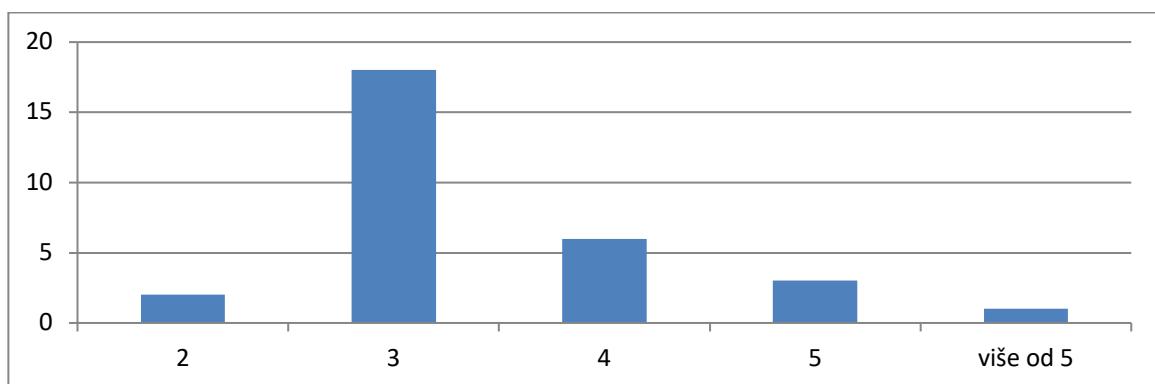
6. Koliko članova ima u tvojoj porodici?

- a. 2
- b. 3
- c. 4
- d. 5
- e. više od 5

Tabela 6. Broj članova porodice

Odgovori	Broj odgovora	%
2	6	6%
3	60	60%
4	20	20%
5	10	10%
više od 5	4	4%
Ukupno	100	100%

Grafikon 6. Broj članova porodice

Od ukupnog broja ispitanika, njih 60% živi u tročlanim porodicama. U 6 slučajeva su zabilježene porodice koje sadržavaju samo dva člana. Ipak, najmanje porodica koju se nalazi u istraživanju je onih sa pet članova (samo 4 slučaja).

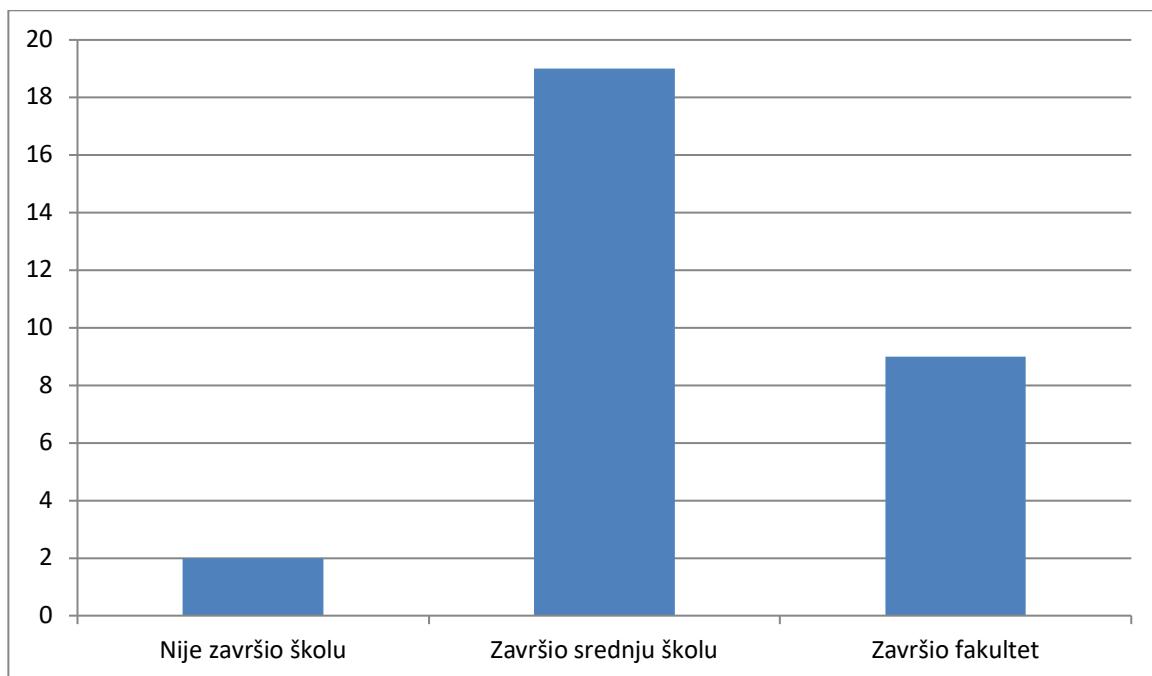
7. Stepen obrazovanja oca:

- f. Nije završio školu
- g. Završio srednju školu
- h. Završio fakultet

Tabela 7. Stepen obrazovanja oca

Odgovori	Broj odgovora	%
Nije završio školu	6	6%
Završio srednju školu	64	64%
Završio fakultet	30	30%
Ukupno	100	100%

Grafikon 7. Stepen obrazovanja oca

Kada je riječ o stepenu obrazovanja oca, najčešće je zabilježeno da je otac završio srednju škola (64 puta), dok je najmanje primjera gdje otac nije završio školu (6 puta). U 30% slučajeva je zabilježeno da je otac završio fakultet.

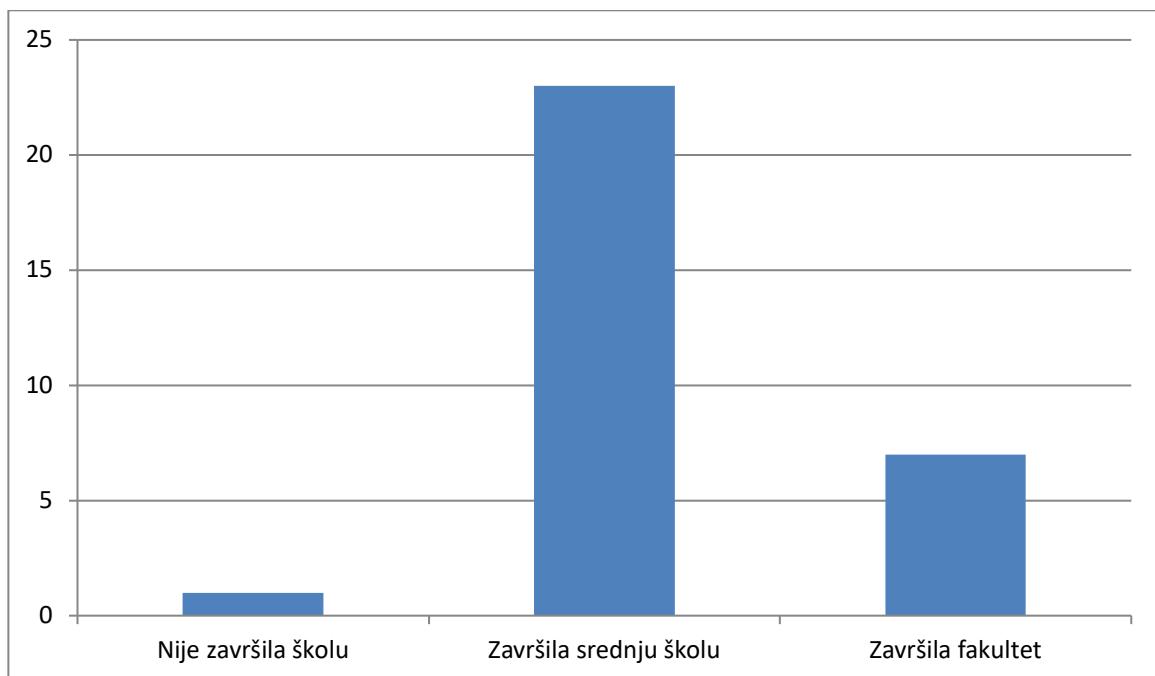
8. Stepen obrazovanja majke:

- a. Nije završila školu
- b. Završila srednju školu
- c. Završila fakultet

Tabela 8. Stepen obrazovanja majke

Odgovori	Broj odgovora	%
Nije završila školu	3	3%
Završila srednju školu	74	74%
Završila fakultet	23	23%
Ukupno	100	100%

Grafikon 8. Stepen obrazovanja majke

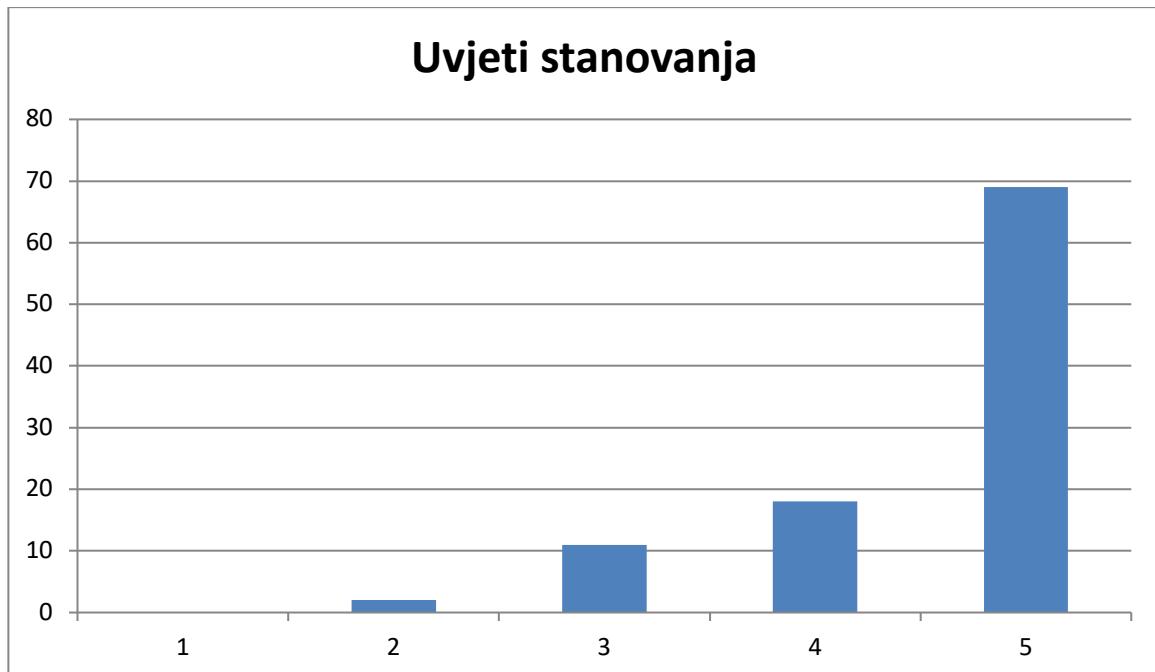

Kada je riječ o stepenu obrazovanja majke, najčešće je zabilježeno da je majka završila srednju školu (74 puta), dok je najmanje primjera gdje majka nije završla školu (3 primjera). U 23% slučajeva je zabilježeno da je majka završila fakultet.

9. Na skali 1-5 ocijeni uvjete stanovanja (1 je najlošija ocjena, 5 je najbolja ocjena)

- a. 1
- b. 2
- c. 3
- d. 4
- e. 5

Grafikon 9. Uvjeti stanovanja

Od ukupnog broja ispitanika, nije bilo onih koji su uvjete svog stanovanja označili sa ocjenom 1. Dalje, dva učenika su uvjete stanovanja ocjenili sa ocjenom 2, dok je 11 njih ocjenilo uvjete stanovanja ocjenom 3. 18 učenika je ocjenilo uvjete stanovanja ocjenom 4, dok je 69 njih ocjenilo uvjete stanovanja ocjenom 5.

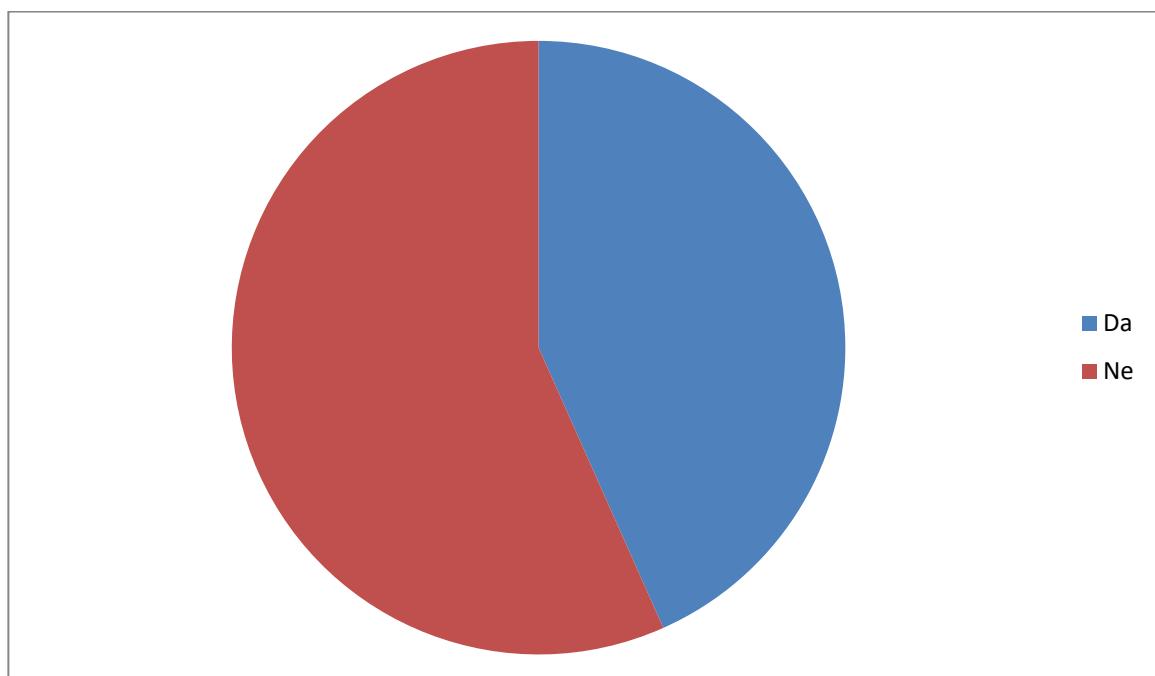
10. Da li imaš prostora za učenje u svojoj kući?

- a. Da
- b. Ne

Tabela 9. Posjedovanje prostora za učenje

Odgovori	Broj odgovora	%
Da	44	44%
Ne	56	56%
Ukupno	30	100%

Grafikon 10. Posjedovanje prostora za učenje

Prema prethodnoj tabeli, može se zaključiti da 44% ispitanika ima predodređen prostor za učenje, dok nažalost, čak 56% ispitanika nema prostor za učenje, već prostor za učenje dijeli sa ostalim ukućanima, koji u tom istom prostoru obavljaju neke druge aktivnosti.

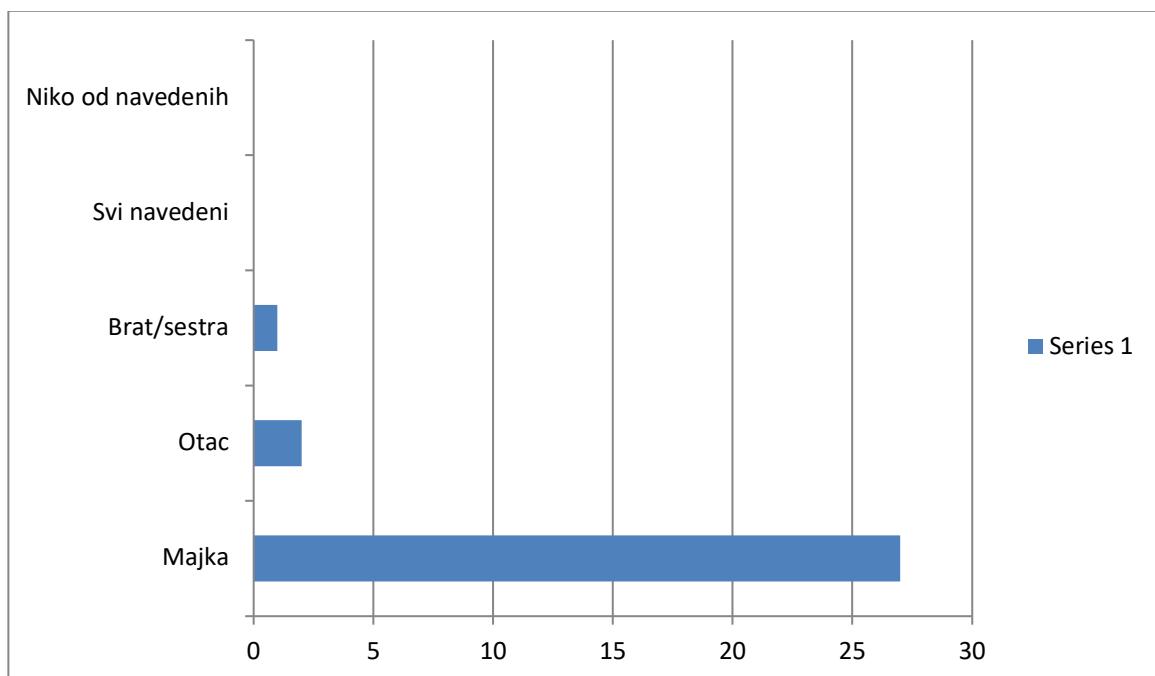
11. Ko s tobom najčešće uči i pomaže ti vezano za školu?

- a. Majka
- b. Otac
- c. Brat/sestra
- d. Svi navedeni
- e. Niko od navedenih

Tabela 10. Najčešća pomoć u učenju

Odgovori	Broj odgovora	%
Majka	90	90%
O tac	7	7%
Brat/sestra	3	3%
Svi navedeni	0	0%
Niko od navedenih	0	0%
Ukupno	100	100%

Grafikon 11. Najčešća pomoć u učenju

Kod učenika nad kojim je obavljeno istraživanje majka je centralna ličnost, pa tako kod 90% njih majka je ta koja pomaže najčešće sa učenjem, dok je samo u 7% slučajeva to otac, a u samo 3% slučaja to je brat ili sestra.

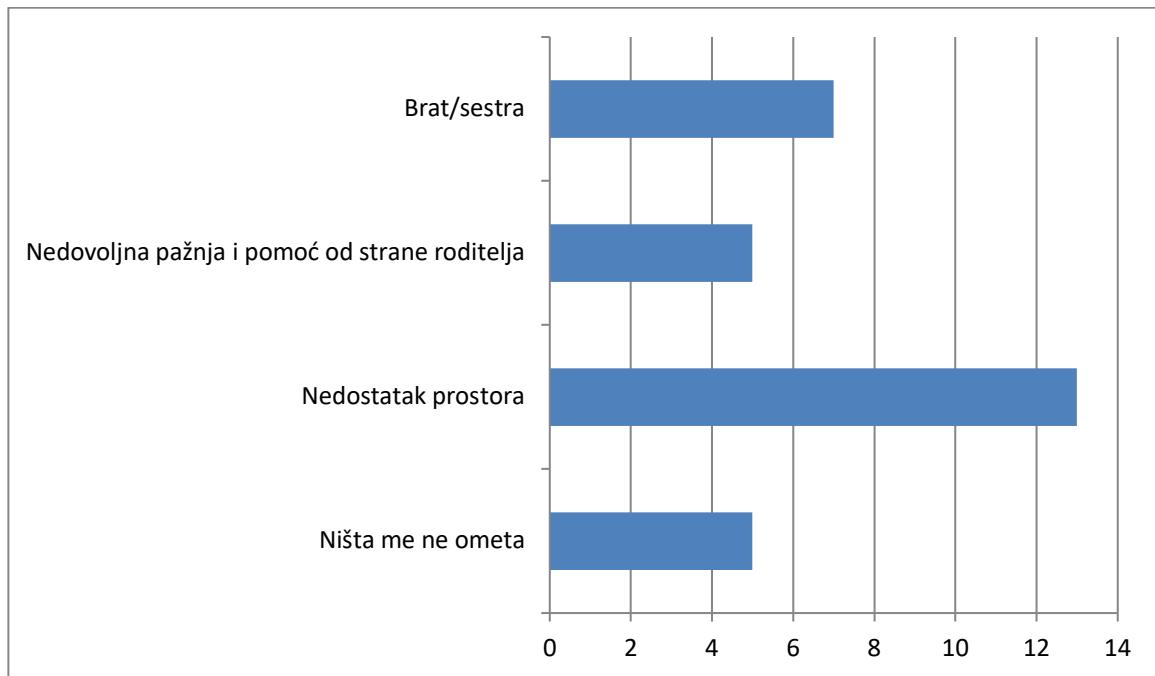
12. Šta te najviše ometa pri učenju?

- a. Ništa me ne ometa
- b. Nedostatak prostora
- c. Nedovoljna pažnja i pomoć od strane roditelja
- d. Brat/sestra

Tabela 11. Najčešća smetnja prilikom učenja

Odgovori	Broj odgovora	%
Ništa me ne ometa	16	16%
Nedostatak prostora	44	44%
Nedovoljna pažnja i pomoć od strane roditelja	16	16%
Brat/sestra	24	24%
Ukupno	100	100%

Grafikon 12. Najčešća smetnja prilikom učenja

Najveći broj ispitivanih učenika je naveo kao smetnju u ličnom napretku i učenju to da nemaju dovoljno prostora, i to čak 44% njih. Pored toga, 24% ispitanika smatra da je problem u

njihovom razvoju brat ili sestra, a pored toga, 16% njih je izjavilo da nedostatak pažnje i pomoći od roditelja značajna je prepreka u procesu učenja.

Uzorak "Roditelji" se sastojao od 60 roditelja učenika osnovne škole (n = 30).

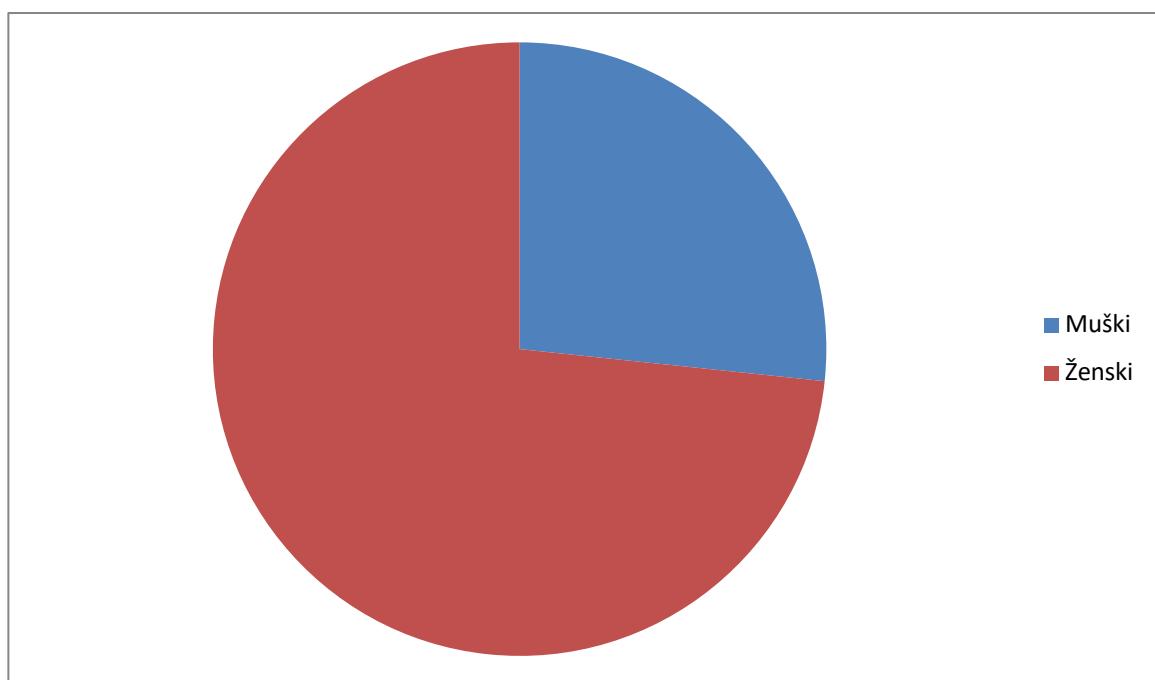
1. Spol

- a. Muški
- b. Ženski

Tabela 12. Spol roditelja

Odgovori	Broj odgovora	%
Muški	16	27%
Ženski	44	73%
Ukupno	60	100%

Grafikon 13. Spol roditelja

Od ukupnog broja ispitivanih roditelja, njih 73% je ženskog spola (majka), dok je 27% muškaraca (otac) u ovom istraživanju.

2. Zanimanje roditelja

- a. Otac: _____
b. Majka: _____

S obzirom na to da je u ovom odgovoru bilo omogućeno da roditelji (ispitanici) samostalno upišu odgovor. U nastavku će biti prikazano 5 najčešćih odgovora koji se odnose na očeve i 5 najčešćih odgovora koji se odnose na majke.

Najčešća zanimanja očeva:

- radnik/radnik u proizvodnji;
- ekonomista
- profesor/nastavnik
- radnik u zdravstvu
- državni službenik

Najčešća zanimanja majki:

- profesorica/učiteljica
- domaćica
- radnik u trgovini
- ekonomista
- medicinska sestra/radnik u zdravstvu

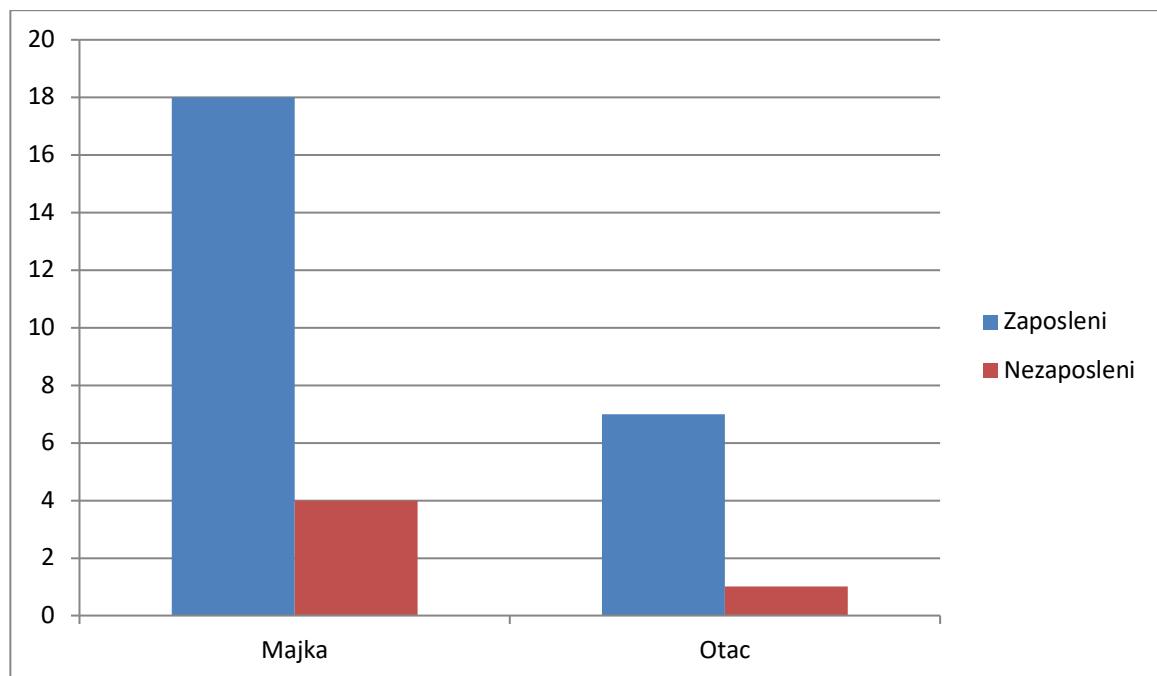
3. Da li ste zaposleni?

- a. Majka: Da/Ne
b. Otac: Da/Ne

Tabela 13. Zaposlenost roditelja

Odgovori	Zaposleni	
	Da	Ne
Majka	36	8
Otac	14	2
Ukupno	50	10

Grafikon 14. Zaposlenost roditelja

Kroz odgovore na prethodno pitanje vidljivo je da zaposlene majke i očevi prednjače u istraživanju u odnosu na nezaposlene. U istraživanju se nalazi 36 osoba ženskog spola i 14 osoba muškog spola koje su zaposlene. Pored toga, u istraživanju se nalazi i 8 osoba ženskog spola koje su nezaposlene, te dvije osobe muškog spola koja je nezaposlena.

4. Ukupni mjesecni prihod u tvojoj porodici je:

Tabela 14. Mjesecni prihod

Prihod	Broj odgovora	%
500 – 1.000 KM	7	12%
1.001 – 1.500 KM	26	43%
više od 1.500 KM	27	44%
Ukupno	60	100%

Najveći broj ispitanika smatra da je njihov mjesecni prihod veći od 1.500 KM (44%), a 43% ispitanika je reklo da je njihov mjesecni prihod od 1.001 KM do 1.500 KM. Najmanji broj ispitanika ima mjesecni prihod od 500 do 1.000 KM.

5. Imate li riješeno stambeno pitanje?

- a. Da
- b. Ne

Tabela 15. Riješeno stambeno pitanje

Odgovori	Broj odgovora	%
Da	36	60%
Ne	24	40%
Ukupno	60	100%

Od ukupnog broja ispitanika koji se nalaze u uzorku, njih 60% ima riješeno stambeno pitanje, dok njih 40% nema.

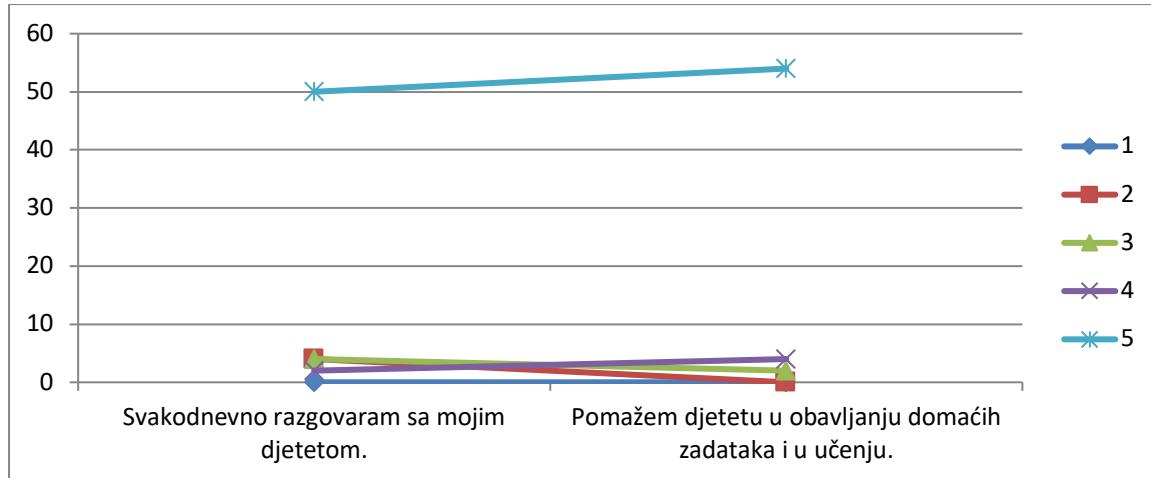
6. Na skali 1-5 ocijenite sljedeće tvrdnje:

Tvrđnja	1	2	3	4	5
Svakodnevno razgovaram sa mojim djetetom.					
Pomažem djetetu u obavljanju domaćih zadataka i u učenju.					

Tabela 16. Ocjena tvrdnji

Tvrđnja	1	2	3	4	5	Σ
Svakodnevno razgovaram sa mojim djetetom.	0	4	4	2	50	4,63
Pomažem djetetu u obavljanju domaćih zadataka i u učenju.	0	0	2	4	54	4,86

Izvor: Autor rada

Iz prethodnog grafikona vidljivo je da su obje ocjenjivane tvrdnje ocjenjene veoma visoko. Tvrđnja "Svakodnevno razgovaram sa mojim djetetom" je ocjenjena visokom ocjenom 4,63, dok je tvrdnja "Pomažem djetetu u obavljanju domaćih zadataka i u učenju" ocjenjena ocjenom 4,86.

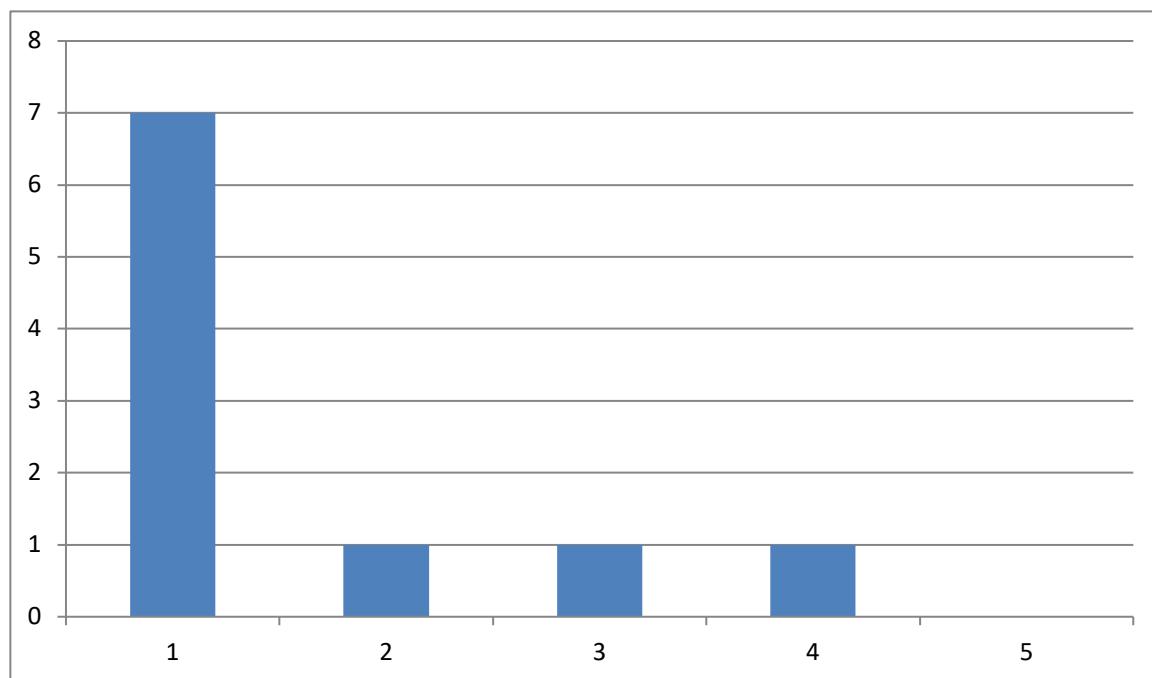
Uzorak "Nastavnici" se sastojao od 10 nastavnika osnovne škole (n = 10).

1. Na skali 1-5 ocijenite socio-ekonomski status učenika koji imaju slabiji uspjeh u školi:
 - a. 1
 - b. 2
 - c. 3
 - d. 4
 - e. 5

Tabela 17. Ocjena socio-ekonomskog statusa učenika koji imaju slabiji uspjeh u školi

Odgovori	Broj odgovora	%
1	7	70%
2	1	10%
3	1	10%
4	1	10%
5	0	0%
Ukupno	10	100%

Grafikon 15. Ocjena socio-ekonomskog statusa učenika koji imaju slabiji uspjeh u školi

Iz prethodnog pitanja moguće je vidjeti koliki je zaista utjecaj socioekonomskog statusa porodice na uspjeh djece u školama. Kao što su nastavnici detektivali, jasno je vidljivo da djeca koja potiču iz porodica sa slabijim socio-ekonomskim statusom su ujedno i ona djeca koja

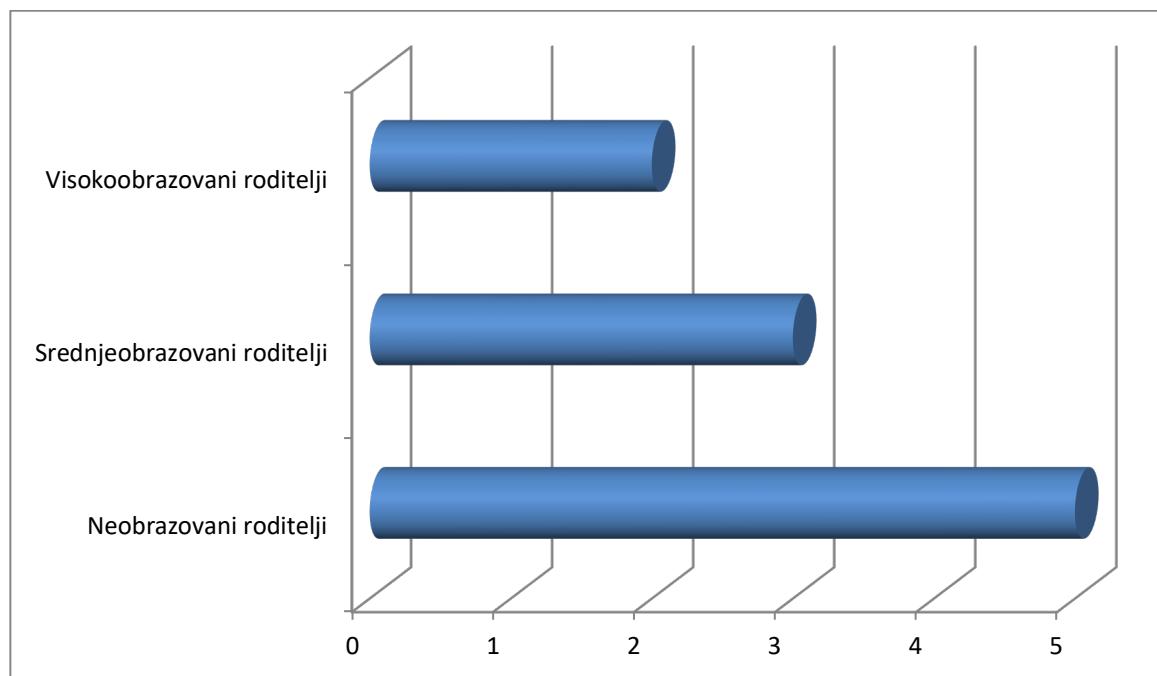
ostvaruju lošije rezultate, odnosno jasno je vidljivo da socio-ekonomski status ima utjecaj na uspjeh djece u školi.

2. Kakav je najčešći obrazovni status roditelja učenika koji imaju slabiji uspjeh u školi?
 - a. Neobrazovani roditelji
 - b. Srednjeobrazovani roditelji
 - c. Visokoobrazovani roditelji

Tabela 18. Obrazovni status roditelja učenika koji imaju slabiji uspjeh u školi

Odgovori	Broj odgovora	%
Neobrazovani roditelji	5	50%
Srednjeobrazovani roditelji	3	30%
Visokoobrazovani roditelji	2	20%
Ukupno	10	100%

Grafikon 16. Obrazovni status roditelja učenika koji imaju slabiji uspjeh u školi

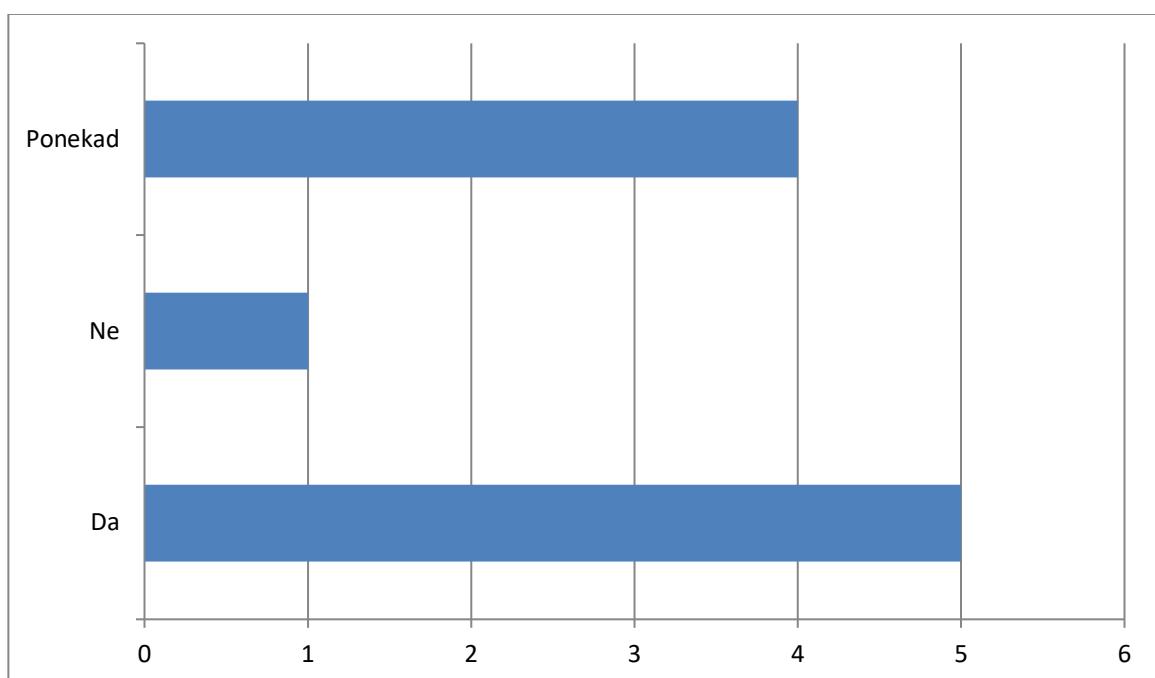
Prethodni grafikon potkrijepljuje unaprijed detektovanu tezu, a to je da djeca neobrazovanih roditelja vjerovatnije postižu lošije rezultate u toku školovanja, u odnosu na djecu srednjeobrazovanih ili pak visokoobrazovanih roditelja.

3. Da li djeca s lošijim školskim uspjehom češće potječu iz višečlanih porodica?
- Da
 - Ne
 - Ponekad

Tabela 19. Utjecaj broja članova porodice na školski uspjeh djece

Odgovori	Broj odgovora	%
Da	5	50%
Ne	1	10%
Ponekad	4	40%
Ukupno	10	100%

Grafikon 17. Utjecaj broja članova porodice na školski uspjeh djece

Kada je u pitanju utjecaj broja članova u porodici na školski uspjeh djece, evidentno je da veći broj djece u najvećem broju slučajeva predstavlja distrakciju ka školskom uspjehu. Međutim, mjereći drugu varijablu socio-ekonomskog utjecaja, a to je obrazovanje roditelja, evidentno je da je obrazovanje roditelja varijabla koja ima presudan značaj na uspjeh djece u školi.

4. Po Vašem mišljenju, koji su najčešći uzroci slabog uspjeha djece u školi?

S obzirom na to da je riječ o pitanju otvorenog tipa, u nastavku će se detektovati tri najčešća odgovora nastavnika o tome koji su najčešći uzroci slabog uspjeha djece u školi.

Najčešći uzroci su:

- neobrazovani roditelji;
- slabo materijalno stanje;
- nedostatak ličnog prostora za učenje i lični razvoj.

Osnovna ograničenja istraživanja su:

- Potencijalna opasnost od nerazumjevanja postavljenih pitanja, posebno u istraživanju "Učenici";
- Potencijalna opasnost od sramote/straha da ispitanici u istraživanju "Učenici" odgovore iskreno na svoja pitanja;
- Potencijalna opasnost od sramote/straha da ispitanici u istraživanju "Roditelji" odgovore iskreno na svoja pitanja;
- Potencijalni previd u procjeni od strane ispitanika u istraživanju "Nastavnici";
- Poteškoće u procesu formiranja istraživanja.

Osnovne preporuke za buduća istraživanja:

- Izmjeriti utjecaj svih determinanti socio-ekonomskog statusa na uspjeh učenika;
- Izmjeriti utjecaj određenih varijabli koje nisu determinante socio-ekonomskog statusa, na uspjeh učenika;
- Komparirati dobijene rezultate.

ZAKLJUČAK

Na samom kraju potrebno je dati određena zaključna razmatranja. Kroz rad se pokušao dati osvrt na određene elemente koji se odnose na determinante socioekonomskog statusa, te općenito, utjecaj socioekonomskog statusa na uspjeh djece u osnovnim školama.

Kroz teorijski dio rada jasno je naglašeno šta predstavlja socio-ekonomski status. Riječ je o ukupnosti različitih faktora koji determiniraju sveukupan socijalni status jedne porodice, cjelokupne odnose, uz snažne efekte na fizičke, psihološke i emocionalne kapacitete djeteta. Kasnije se ova opterećenost teškim ekonomskim okolnostima preslikava i na akademska postignuća, kao i na motivaciju na drugim životnim poljima (kultura, sport, šire obrazovanje, općenito-formalno i neformalno). Stoga, da bi se ispravno tumačio socio-ekonomski status, neminovno je poznavati varijable, odnosno determinante socio-ekonomskog statusa. Ove varijable su: prihod (i prihod po glavi stanovnika), potrošnja, siromaštvo, obrazovanje, zdravlje, radni status, veličina porodice i godine odnosno starost populacije. Sve ove varijable su u radu zasebno razmatrane, kao i njihova međupovezanost.

Kroz rad su se pokušale identifikovati neke druge varijable, koje također mogu imati utjecaj na školski uspjeh. Posebno se osvrt dao na utjecaj porodice, u smislu emocionalne povezanosti/ljubavi, motivacije i podrške, ali i na okruženje, koje, kao takvo, može biti presudno za nečiji bolji ili lošiji socijalni status.

U empirijskom dijelu rada se, na tri različite skupine ispitanika, pokušalo utvrditi koliko i u kojoj mjeri socio-ekonomski status može imati utjecaj na uspjeh djece u školi. Anketno istraživanje provedeno je nad ukupno 170 ispitanika (100 učenika osnovne škole, 60 roditelja djece koja idu u osnovnu školu, te 10 nastavnika u osnovnoj školi).

Rezultati istraživanja ukazuju na to da nepovoljne socio-ekonomske prilike porodice kao što su: loši ekonomski uvjeti, neobrazovanost roditelja, loši uslovi stanovanja, siromaštvo, nasilje u porodici mogu negativno uticati na uspjeh djeteta u školi. Ovo je ujedno, bila i generalna hipoteza, koja je potvrđena. Kroz istraživački dio rada, na uzorku "Učenici" ukazano je da djeca koja imaju roditelje sa nižim stepenom obrazovanja i nižim primanjima, ujedno imaju i veće distrakcije na putu ka školskom uspjehu. Također, djeca sa lošijim socio-ekonomskim statusom većinom nemaju vlastitu sobu, prostor za učenja i sl., što je ujedno jedna važna prepreka u procesu učenja. Na uzorku "Roditelji" utvrđeno je da su roditelji sa većim stepenom obrazovanja više u prilici da prate svoju djecu kroz školske aktivnosti i pomažu im

u savladavanju gradiva, što im donosi veći uspjeh. Sa druge strane, ovakve tvrdnje potvrđene su i u kontrolnom uzorku "Nastavnici", gdje su nastavnici detektivali da učenici sa slabijim socioekonomskim statusom ostvaruju lošiji uspjeh u školi u odnosu na djecu sa boljim socioekonomskim statusom.

Prva pomoćna hipoteza je glasila: "Djeca čiji su roditelji višeg stepena obrazovanja imaju pozitivan uticaj na uspjeh djece u školi." Ova hipoteza je potvrđena, jer se na uzorku "Učenici" i "Roditelji" isto djelimično naslutilo, a na uzorku "Nastavnici" definitivno potvrdilo da obrazovanje roditelja, kao determinanta socio-ekonomskog uspjeha, ima ključni utjecaj na školski uspjeh djece. Drugim riječima, djeca koja dolaze od roditelja koji su visokoobrazovani imaju veću šansu da postižu vrhunske rezultate u školi u odnosu na djecu koja dolaze od roditelja koji su srednje obrazovani ili neobrazovani.

„Loši ekonomski uslovi mogu imati utjecaj na slabiji uspjeh djece u školi“, bila je formulacija druge pomoćne hipoteze. Ova hipoteza je potvrđena. Kroz uzorak „Učenici“ jasno je navedeno da su loši ekonomski uslovi (u smislu nedostatka ličnog prostora i sl.) primarni uzrok lošeg školskog uspjeha (a ne distrakcija u vidu braće, sestara i sl.). Također, ovo je potvrđeno i u uzorku „Nastavnici“, gdje je ova skupina identificirala loše ekonomske uslove kao jedan od tri ključna preduslova lošeg školskog uspjeha učenika.

Kroz empirijski dio rada istraživane su i „Nepovoljne stambene prilike negativno utječu na uspjeh djece u školi.“ Ova hipoteza je potvrđena. U uzorku „Učenici“ jasno je potvrđeno da manjak slobodnog prostora dovodi do manjka mogućnosti za učenja i razvoj. Kada je riječ o uzorku „Nastavnici“, isto je detektovano.

Na kraju, posljednja hipoteza glasila je: "Višečlane porodice se mogu u pojedinim slučajevima smatrati uzrokom lošijeg uspjeha učenika u školi. Roditelji s većim brojem djece nemaju dovoljno vremena da se posvete njihovim individualnim potrebama niti da kontroliraju izvršavanje školskih obaveza." Ova hipoteza je potvrđena, međutim, kada su učenici rangirali osnovne distrakcije na putu ka školskom uspjehu, ipak, prednjaci je materijalni status porodice i obrazovanje roditelja nad brojem članova porodice.

Kroz rad su ostvareni svi istraživački ciljevi, te se pokušala skrenuti pažnja na jednu izuzetno važnu temu. Ključ napretka može biti kroz stvaranje uvjeta u kojima je moguća veća socijalna jednakost učenika, neovisno od njihovog materijalnog statusa, ukidanje mogućnosti pokazivanja statusnih simbola (poput mobitela) u cilju izjednačavanja i sl. No, materijalni status koji ima korijen u samoj porodici i njenoj strukturi je ključan, te je

potrebno da se nadležne vlasti dovoljno ohrabre i afirmišu da kreiraju prostore za učenje tamo gdje su potrebni, i da učenici, mimo kućnog prostora, koji je često neadekvatan mogu koristiti i neke druge prostore kako bi ostvarili lični napredak i puni potencijal u procesu učenja. Nadalje, potrebno je raditi na umrežavanju učenika, kako bi proces učenja bio više ovisan o njihovoj međusobnoj saradnji, a manje o socio-ekonomskom statusu. U ovoj tački vremena, socio-ekonomski status je ipak ključan u proces rada i učenja, ali je neophodno, u godinama koje dolaze, raditi na smanjenju utjecaja ove dvije varijable, odnosno na smanjenju utjecaja socio-ekonomskog statusa na uspjeh školske djece, te na iniciranje drugih, svima dostupnih faktora, koji mogu utjecati na motivaciju za učenje.

LITERATURA

Knjige i stručni članci:

1. Abraham E. (2013). Determinants of Household Socio-economic Status in an Urban Setting in Ghana. *Ghana Journal of Developement Studies*, Vol. 13., No 1.
2. Adeem M., Sibt-e-Ali M., Akhtar R. (2019). Socio-Economic Determinants of Employment: A Case study of Pakistan. *Journal of Accounting and Finance in Emerging Economies* Vol. 5, No 1.
3. Ahawo, H. (2009). Factors enhancing student academic Achievement in public mixed day Secondary schools in Kisumu East District Kenya. *Maseno*.
4. Arthur J. (2005). Family size and its socio-economic implications in the Sunyani municipality of the Brong Ahafo region of Ghana, West Africa.
5. Astin, A. (1993). What matters in college? Four critical years revisited. San Francisco: Jossey-Bass.
6. Baker E. (2014). Socioeconomic Status. Wiley Online Library.
7. Bano A. (2019). Importance of education. IJBRITISH-209.
8. Barry J. (2006). The effect of socio-economic status on academic achievement. Department of Sociology.
9. Bhat M., Joshi J., Wani I. (2016). Effect of Socio Economic Status on Academic Performance of Secondary School Students. *The International Journal of Indian Psychology*, Volume 3, Issue 4, No. 56.
10. Bin X., Guandong S. (2022). The Impact of Family Socioeconomic Status on Learning Conformity among Chinese University Students: Self-Efficacy as Mediating Factor. *Sustainability*, 14.
11. Cowan C. (2012). Improving the Measurement of Socioeconomic Status for the National Assessment of Educational Progress: A theoretical foundation. National Center for Education Statistics.
12. Darin-Mattsson A., Fors S., Kåreholt I. (2017). Different indicators of socioeconomic status and their relative importance as determinants of health in old age. *International Journal for Equity in Health*, 16:173.
13. Dunga S., Sekatane M. (2014). Determinants of Employment Status and Its Relationship to Poverty in Bophelong Township. *Mediterranean Journal of Social Sciences* MCSER Publishing, Rome-Italy, Vol 5., No 21.

14. Đurić B. (2015). Socioekonomski status roditelja i školski uspjeh učenika. Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci.
15. Eboh A., Oremeyi A., Owoseni J. S. (2017). Socio-Economic Impact of Family Size Preference on Married Couples in Kogi State University Community, Anyigba, Kogi State, Nigeria. American Journal of Sociological Research, 7(4).
16. Everlyne N. (2009). Relationship between socioeconomic status and academic achievement among secondary school students in Kakamega County, Kenya. Kenyatta University.
17. Facesheet (2018). Education & socioeconomic status.
18. Fazilah I., Zaharah H., Azizah Y., Saran K., Noor A., Mohd A. (2019). The role of education in shaping youth's national identity. Procedia - Social and Behavioral Sciences 59.
19. Ghaemi F., Ghaemi Y. (2014). The relationship between socio-economic status and academic achievement in the efl classroom among Iranian University students. Journal of English Language and Literature Studies, Vol.2, No.1.
20. Gobena G. (2018). Family Socio-economic Status Effect on Students' Academic Achievement at College of Education and Behavioral Sciences, Haramaya University, Eastern Ethiopia. Journal of Teacher Education and Educators, Volume 7, Number 3.
21. Hall C. (2020). The Impact of Family Engagement on Student Achievement. Networks: An Online Journal for Teacher Research, Vol. 22.
22. Khan F., Begum M., Imad M. (2019). Relationship between Students' Home Environment and their Academic Achievement at Secondary School Level. Pakistan Journal of Distance & Online Learning. Volume: V, Issue II.
23. Liyanage L. (2020). Social and Economic Determinants of Family Size in Sri Lanka (In Reference to Kirillawala – West GN Division). IJISET - International Journal of Innovative Science, Engineering & Technology, Vol. 7 Issue 3.
24. Manajit S., Samutachak B., Voelker M. (2020). Socio-Economic Determinants of Consumption Patterns in Thailand. Asia-Pacific Social Science Review 20(2).
25. Mrčela A. (2020). Utjecaj socioekonomskog statusa roditelja na obrazovne aspiracije studenata. Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet.
26. Nagaraju V., Nirmala Mani N., Reddy S. (2019). Determinants of the Socio-Economic Status (SES) – Literature Evidence. Think India (Quarterly Journal), Vol 22, Issue 4.

27. Qishan C., Yurou K., Wenyang G., Lei M. (2018). Effects of Socioeconomic Status, Parent–Child Relationship, and Learning Motivation on Reading Ability. *Front. Psychol.*
28. Schmitt M., Kleine L. (2012). The Influence of Family-School Relations on Academic Success. *Journal for Educational Research Online*, Vol. 2., No. 1.
29. Shamaki T. (2015). Influence of Learning Environment on Students' Academic Achievement in Mathematics: A Case Study of Some Selected Secondary Schools in Yobe State – Nigeria. *Journal of Education and Practice.*, Vol.6, No.34.
30. Šimić Šašić S., Klarin M., Proroković A. (2011). Socioekonomiske prilike obitelji i kvaliteta obiteljske interakcije kao prediktori školskog uspjeha srednjoškolaca u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Makedoniji. *Ljetopis socijalnog rada*, 18 (1).
31. Sirin S. (2005). Socioeconomic Status and Academic Achievement: A Meta-Analytic Review of Research”, *Review of Educational Research*, Vol. 75, No. 3.
32. Stadler-Altmann U. (2015). Learning environment: The influence of school and classroom space on education. *Learning environment*. str. 2.
33. Taylor S., Yu D. (2009). The importance of socio-economic status in determining educational achievement in South Africa. *Stellenbosch Economic Working Papers*: 01/09.
34. Usaini M., Abubakar N., Bich A. (2015). Influence of school environment on academic performance of secondary school students in Kuala Terengganu, Malaysia. *The American Journal of Innovative Research and Applied Sciences*, Volume 1, No. 6.
35. Voorhis F., Maier M., Epstein J., Lloyd C., (2017). The impact of family involvement on the education of children ages 3 to 8. MDRC.
36. Wagner A. K., Mazzon J. (2013). Socioeconomic status and consumption in an emerging economy. *Intern. J. of Research in Marketing* 30.
37. Wintara H., Masbar R. (2021). Determinants of Socio Economic and Demographic Characteristics of Poverty in Aceh Province. *International Journal of Business, Economics and Social Development* Vol. 2, No. 2.
38. Ye X., Xin X., Meixuan Z., Mian L., Wen J., Yun W. (2020). Links of family- and school-level socioeconomic status to academic achievement among Chinese middle school students: A multilevel analysis of a national study. *International Journal of Educational Research*, Volume 101.

39. Yörük A., Boyraz A., Akkuú A. (2012). Effect of families on students' achievement and success on science courses. Conference of the International Journal of Arts & Sciences, 5 (1).
40. Yulia H. (2017). Correlation between parental socioeconomic status and students' english achievement. Jurnal Pendidikan dan Pengajaran|Volume 4, Number 2.

Web stranice:

1. www.files.eric.ed.gov
2. www.investopedia.com
3. www.legalstudymaterial.com

PRILOG 1. ANKETNI UPITNIK – UZORAK „UČENICI“

1. Spol:

- a. Muški
- b. Ženski

2. Godine:

- a. 9
- b. 10
- c. 11
- d. 12
- e. 13
- f. 14

3. Razred koji pohađa učenik:

- a. 3
- b. 4
- c. 5
- d. 6
- e. 7
- f. 8
- g. 9

4. Prosjek ocjena u posljednjem razredu:

- a. 1,00 – 2,00
- b. 2,01 – 3,00
- c. 3,01 – 4,00
- d. 4,01 – 5,00

5. Moji roditelji su:

- a. u braku
- b. razvedeni
- c. ostalo

6. Koliko članova ima u tvojoj porodici?

- a. 2
- b. 3
- c. 4
- d. 5

e. više od 5

7. Stepen obrazovanja oca:

- a. Nije završio školu
- b. Završio srednju školu
- c. Završio fakultet

8. Stepen obrazovanja majke:

- a. Nije završila školu
- b. Završila srednju školu
- c. Završila fakultet

9. Na skali 1-5 ocjeni uvjete stanovanja (1 je najlošija ocjena, 5 je najbolja ocjena)

- a. 1
- b. 2
- c. 3
- d. 4
- e. 5

10. Da li imаш prostora za učenje u svojoj kući?

- a. Da
- b. Ne

11. Ko s tobom najčešće uči i pomaže ti vezano za školu?

- a. Majka
- b. Otac
- c. Brat/sestra
- d. Svi navedeni
- e. Niko od navedenih

12. Šta te najviše ometa pri učenju?

- a. Ništa me ne ometa
- b. Nedostatak prostora
- c. Nedovoljna pažnja i pomoć od strane roditelja
- d. Brat/sestra

PRILOG 2. ANKETNI UPITNIK – UZORAK „RODITELJI“

1. Spol

- a. Muški
- b. Ženski

2. Zanimanje roditelja

- a. Otac: _____
- b. Majka: _____

3. Da li ste zaposleni (majka učenika)?

- a. Da
- b. Ne

4. Da li ste zaposleni (otac učenika)?

- a. Da
- b. Ne

5. Ukupni mjesecni prihod u tvojoj porodici je _____

6. Imate li riješeno stambeno pitanje?

7. Da

8. Ne

9. Na skali 1-5 ocijenite sljedeće tvrdnje:

Tvrđnja	1	2	3	4	5
Svakodnevno razgovaram sa mojim djetetom.					
Pomažem djetetu u obavljanju domaćih zadataka i u učenju.					

PRILOG 3. ANKETNI UPITNIK – UZORAK „NASTAVNICI“

1. Na skali 1-5 ocijenite socio-ekonomski status učenika koji imaju slabiji uspjeh u školi.
 - a. 1
 - b. 2
 - c. 3
 - d. 4
 - e. 5
2. Kakav je najčešći obrazovni status roditelja učenika koji imaju slabiji uspjeh u školi?
 - a. Neobrazovani roditelji
 - b. Srednjeobrazovani roditelji
 - c. Visokoobrazovani roditelji
3. Da li djeca s lošijim školskim uspjehom češće potječu iz višečlanih porodica?
 - a. Da
 - b. Ne
 - c. Ponekad
4. Po Vašem mišljenju, koji su najčešći uzroci slabog uspjeha djece u školi?

PRILOG 4. POPIS TABELA

Tabela 1. Spol učenika	36
Tabela 2. Godine ispitanika.....	37
Tabela 3. Razred ispitanika	38
Tabela 4. Prosjek ocjena učenika	39
Tabela 5. Roditelji ispitanika	40
Tabela 6. Broj članova porodice	41
Tabela 7. Stepen obrazovanja oca	42
Tabela 8. Stepen obrazovanja majke.....	43
Tabela 9. Posjedovanje prostora za učenje.....	45
Tabela 10. Najčešća pomoć u učenju	46
Tabela 11. Najčešća smetnja prilikom učenja.....	47
Tabela 12. Spol roditelja	48
Tabela 13. Zaposlenost roditelja	49
Tabela 14. Mjesečni prihod.....	51
Tabela 15. Riješeno stambeno pitanje.....	51
Tabela 16. Ocjena tvrdnji	52
Tabela 17. Ocjena socio-ekonomskog statusa učenika koji imaju slabiji uspjeh u školi	53
Tabela 18. Obrazovni status roditelja učenika koji imaju slabiji uspjeh u školi	54
Tabela 19. Utjecaj broja članova porodice na školski uspjeh djece.....	55

PRILOG 5. POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Spol učenika.....	36
Grafikon 2. Godine ispitanika	37
Grafikon 3. Razred ispitanika.....	38
Grafikon 4. Prosjek ocjena učenika.....	39
Grafikon 5. Roditelji ispitanika	40
Grafikon 6. Broj članova porodice	41
Grafikon 7. Stepen obrazovanja oca	42
Grafikon 8. Stepen obrazovanja majke	43
Grafikon 9. Uvjeti stanovanja	44
Grafikon 10. Posjedovanje prostora za učenje	45
Grafikon 11. Najčešća pomoć u učenju	46
Grafikon 12. Najčešća smetnja prilikom učenja	47
Grafikon 13. Spol roditelja.....	48
Grafikon 14. Zaposlenost roditelja.....	50
Grafikon 15. Ocjena socio-ekonomskog statusa učenika koji imaju slabiji uspjeh u školi	53
Grafikon 16. Obrazovni status roditelja učenika koji imaju slabiji uspjeh u školi.....	54
Grafikon 17. Utjecaj broja članova porodice na školski uspjeh djece	55

UNIVERZITET U SARAJEVU – FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
IJAVA o autentičnosti rada

Naziv odsjeka i/ili katedre:

Predmet:

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA

Ime i prezime:

Naslov rada:

Vrsta rada: Završni magistarski rad

Broj stranica:

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
 - da sam svjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
 - da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
 - da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
 - da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
 - da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
 - da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum

Potpis